

Minunea rămășițelor de ulei sfânt ומותר קקנים

Pentru ce prăznuim minunea de Hanuca timp de 8 zile? — întreabă ne-americent autorul lui „Beit Josef” —. Minunea a durat doar șapte nopți, în cea de-a opta arderea uleiului producându-se în mod natural. Ar trebui deci să prăznuim toate zile Hanuca, nu opt?”

Răspunsul dat de marele învățat „Turei Hava” nu este doar unul halahic, legislativ, ci de semnificație istorică și dă o explicație valabilă pentru toate miracolele diverselor noastre supraviețuiri.

„Cea mai mare minune — spune din nou — este aceea a primei nopți de Hanuca și constă în faptul că, deși tiranul a izbucnit să pingărească și să distrugă toate uleiurile menite a ține flacăra Menorei nestinsă, totuși, pînă la urmă, unul singur a rămas, a scăpat din ghearele dășmanului פך אחד של שמן. Din acest unic uclior de ulei s-a putut apoi produce reacția în lanț, minunea aprinderii, care a dat strălucire întregului candelabru.

De câte ori nu s-a întâmplat la fel? De câte ori furia nimicitoare a diversilor Antiohii n-a pustiit întregi așezări evreiești, de câte ori „Endlösung” — „soluția finală” a „problemei evreiești” — nu părea aproape atinsă, de câte ori întunericul adinc n-a coborât în jurul nostru? Intotdeauna însă a existat ומותר

„o rămășiță de ulei” din care să izbucnească apoi lumina ce se credea că e stinsă. O scintee a mai rămas, mormind sub cenușă, pentru că dintr-însă să se înalțe, biruitoare, flacăra cea sfântă. Rugurile, autodafeurile, cuptoarele, toate au lucrat cu intensitate, au mistuit, au devorat, dar intotdeauna a rămas אחד מיכל שמן „un tăciune salvat din foc” (Zeharia III, 2) și nicicînd n-a reușit dășmanul, fie că se numea Antiohus, Farou sau Hitler, să-și vadă planul de exterminare totală înlăptuit.

Autorul lui „Ketav Sofer” talmăcește versetul din Psalmi שומר כל עצמותיו, אהת מהנה

„O, Tu, paznic al tuturor oaseilor noastre, nici unul dintr-insele n-a fost fărîmat” (Psalmi 34—21) și se întreabă: cum e cu putință să spunem o atare inexactitate? Doar ne-au strivit aștia, doar ne-au fărîmat oasele mii de ani de-a rîndul! Cum e cu putință să spunem: „Nici unul n-a fost fărîmat”? Răspunsul pe care-l dă înteleptul rabin este în același spirit cu acela al lui „Beit-Josef”. El traduce, tot în mod corect, acest verset, doar în alt fel: „Tu te-ai dovedit paznic al substanței noastre prin faptul că, chiar de ne-au fost fărîmate toate oasele אהת מהנה „unul singur” לא נישבר „n-a fost fărîmat”. Din acest unic os rămas, am renăscut, ca pasărea Phoenix din propria-i cenușă. Aceasta e marea minune a primei nopți de Hanuca.

trînul Iacov acordă prioritate lui Efraim, cel mai tânăr, cu motivarea textului biblic כי מנשה הכבוד totmai pentru că Manase era cel mai în vîrstă (Genesis 48—14).

Neabătută este această atitudine a Torei și mai tirziu. Mose, cel mai tânăr dintre copiii lui Amram, capătă marea misiune de eliberator. Dintre fiii marelui preot Aaron, Nadab și Avihu, cei mai vîrstnici, pier în flăcări, iar moștenirea spirituală o preiau cei tineri, Elazar și Itamer.

David, întemeietorul dinastiei, e mezinul dintre toți copiii lui Ișai, iar succesiunea la tron el n-o asigură fiilor săi mai mari Adonia sau Absalom, ci celui mai tânăr, Shlomo. Am putea continua

surse de visători. Iosef, „fiul bătrîneților”, a fost „stăpin și făuritor al viselor, al idealurilor sale”.

Hanuca e mezinul sârbătorilor noastre. În calendarul nostru ea e סוף כל הנסים „cea din urmă minune” ce o prăznuim. E minunea ce se înnoiește în fiecare generație, căci „cea din urmă dintre minuni” e una neîntreruptă. Se repetă veac de veac și simbolizează continuitatea noastră. La luminile Menorei visăm mereu aieva, visăm și luptăm, visăm și făurim noi minuni, care uimesc lumea. „Cine studiază istoria evreilor și nu crede în minuni n-e realist”, spune un mare gânditor și conducător evreu.

Și de data aceasta, mezinul e cel preferat...

către culmile perfecțiunii, ci coborîrea zeilor în mocirla patimilor constituie firul roșu ce ne călăuzește în legendele mitologiei, unde găsim zei roși de patimi, plini de slăbiciuni.

Sinai ne îndeamnă să ne apropiem de Dumnezeu prin dragoste והאהבה și astfel vom realiza și celălalt deziderat, acela al iubirii de oameni. Iubim pe Dumnezeu pentru că e Părintele, pentru că ne-a dăruit viața, pentru că ne-o apără, pentru că în El sînt Binele, Adevărlul și Frumosul.

Olimp cheamă oamenii la frica de zei, de forțele naturii, care sînt mai puternice decît omul. Politeismul trăiește din accentuarea slăbiciunii umane, el conține o șiră a spînării frîntă a unui om care e îngrozit, înlăptîntat și de aceea se închină forțelor, ce-l domină. Religia robilor are nevoie de un astfel de om; religia oamenilor liberi, aceea care de pe puscurile sinaitice proclamă sfîrșitul „căseii sclaviei” בית עבדים, are, dimpotrivă, nevoie de un om drept, demn, de un בן חורין „fiu al libertății”, așa cum e denumit cel ce învață Toră (Tractat Avot, cap. VII).

Sinai aduce o învățătură pentru לעיני כל ישראל „întregii popor”, fără deosebire. Lumina cărții nu constituie monopolul nici unei caste — nici a preoților, nici a bogășilor. Toră e citită de toți, în văzul tuturor. Pentru ca oamenii să fie liberi, ei trebuie să fie cu mințile și sufletele luminate.

Olimp nu povestește că focul a fost adăpostit în vîgăunile sale. Jos, bieții oameni trebuiau să zacă în întuneric, în ignoranță. Numai astfel ei puteau rămîne sclavi. Lumina, căldura erau monopolul zeilor și al unei subțiri pătri, care s-a inițiat în tainele lor. Cînd Prometeu a furat scînteia și a adus-o pe pămînt, spre a dăru-i și robilor binefacerea ei, grea și necruțătoare i-a fost osînda.

Religia sclavilor și aceea a oamenilor liberi s-au ciocnit în acele zile. Sinai și Olimp s-au înfruntat. Hanuca evocă acest capitol din bătălia multimilenară dintre întuneric și lumină.

Şef Rabin dr. MOSES ROSEN

OPT LUMINĂRELE DE HANUCA

2. Mezinul sârbătorilor בן זקונים לחגים

La toate popoarele și în toate legislațiile anticității, primul născut בכור e bucură de drepturi cu mult superioare fraților săi. Principiul pare axiomatic, la marea monarhie ereditară și pînă la rangurile nobiliare ale tuturor evreilor.

Pentru lectorul atent al Bibliei, apare o concepție exact contrarie. Nu Cain, ci Abel, cel mai tânăr, este „eroul festivelor”, iar cel dintîi e peccetului drept simbol al ucigașului. Avraham, „părintele noroaiucigașului”, e cel mai tânăr delor „אב המין נים”, iar dintre cei doi fii ai săi, Ismael și Itzhak, cel din urmă e cel iubit și moștenitorul său spiritual. Dintre fiii lui Itzhak, Iacov-Israel, cel tînăr, reprezintă forța morală, iar Esav, cel mai vîrstnic, cea destructivă. Dintre cele 12 triburi, descendenții ai lui Israel, oasele 12 triburi, descendenții, nici Iehuda nu are, primul născut, nici Iehuda „puilul de leu”, ci Iosef, eroul pericopei ce o citim totmai în acest Sabat Hanuca și care e בן זקונים „fiul bătrîneților” lui Israel, este cel preferat. Intre cei doi fii ai lui Iosef, bă-

astfel cu aceste exemple, care denotă o poziție de înaltă etică. Nu cel născut în tinerete כחי וראשית איני e înfățișează forța fizică, ci cel care e „fiul bătrîneții”, cel mai slab — mezinul, se bucură de simpatia autorului divin al Torei.

Consecvenții cu această disprețuire a „pozițiilor de forță” și cu situarea aceluia care, deși sînt חשים slabi, nu trebuie să fie vizriții de vor virtul muntei, telui Taiget, cum o făceau spartanii, evreii s-au opus concepției elenice care dădea prioritate celor נכורים „supraomului”, care are numai el dreptul la viață, a fost purtată de tancurile naziste și a găsit în noi aceeași opunere hotărîită.

Nici Reuven, cel dintîi născut, nici Iehuda viteazul n-au găsit într-inșii re-

3. Sinai și Olimp סיני ואולימפ

Doi munți se află față în față, atunci cînd evocăm confruntarea dintre cele două concepții despre divinitate, confruntare care s-a consumat pe cîmpiile Iudeei בימים ההם „în acele zile dinainte cu aproape douăzeci și două de veacuri. Sinai aducea credința într-un Dumnezeu unic, întrucît în „treisprezece atribuție” מילא, îndurarea, bunătaoarea, adevărul și alte virtuți constituie laolaltă dumnezeirea, iar omul „creat după chipul și asemănarea Lui” n-are altceva de făcut decît să se străduiască să fie asemenea, cit mai mult asemenea Lui, Lui Dumnezeu מה הוא רחום, „Precum El e milos, așa și tu milos, precum El e îndurător, fii și tu îndurător” (Tractat Sabat 133).

Olimp, dimpotrivă, a adus o concepție a unor zei „creați după chipul și asemănarea omului”. Nu elevarea omului

4. Alexandru Macedon și Antiohus אלקסנדר מקדון ואנטיוכוס הרשע

Este adevărat că iudaismul și elenismul au avut optici diferite asupra vieții, au reprezentat lumi deosebite. Aceasta nu înseamnă însă că ele n-au avut ce învătă unul de la celălalt și că au trebuit neapărat să se încaiere pe cîmpul de luptă. Ceea ce s-a întîmplat în anul 168 î.e.a., în timpul lui Antiohus, a avut drept cauză faptul că selecizii nu mai erau decît epigonii elenismului.

Cu totul alta a fost întîlnirea dintre Alexandru Macedon, simbol al gîrlei culturii elene, și Shimon Hatzadik, întîmplător cu cam pe la anul 333 î.e.a., adică cu două veacuri înaintea Macabeilor. Amin-doi au înțeles că progresul omenirii n-are decît de câștigat de pe urma încrucișării spadelor minții și totul de pierdut din pustiirile ce le aduc războaiele. יפיפיתו של יפתל במחלי שם „Frumusețea lui Iefet (Helada) să sălășluiească în curturile lui Sem (părintele semitor)”. (Talmud Ierusalmit Meghila 9). Din această întîlnire s-au creat valori eterne de cultură umană. Philon Alexandrinul își trage seva filozofică din ambele culturi, iar cea dintîi traducere a Bibliei din ebraică în elină, făcută prin grija lui Ptolemeu al IV-lea (Septuaginta), a îmbogățit patrimoniul spiritual al istoriei.

Tolerața, înțelegerea față de credința și convingerea celuilalt, strădania de a-l convinge de dreptatea cauzei tale — iată ce simbolizează întîlnirea dintre titanii Alexandru și Shimon. Drept omagiu, iudaismul a introdus numele de Alexandru între cele evreiești. Violență, constrîngere, căluz în gura adversarului, îndemnul la renegare, sînge și foc, pustiire și pîrjol, iată ceea ce aduce cu sine intoleranța Antiohus, epigonul diadohilor. De aceea, a rămas de-a pururi blestemat de iudaism.

venită — poate că și intențio- coincidentă calendaristică: în anul 125-lea an de la nașterea lui Șalom Alehem, ne-a fost dat să citim un judicios și subtil studiu — datorat prozatorului și eseistului Norman Manea — asupra marelui nostru clasic. Inclusiv în volumul de exegeze literare și comentarii culturale „Pe contur” (Editura „Cartea Românească”, 1984), studiul poartă un titlu cu o percutantă forță de caracterizare: „Rîsu'-plînsul”. Sălășluind în același suflet, crisparea și zîmbetul — crisparea evreului confruntat cu o realitate nemiloasă și zîmbetul, absurd sau nu, cu care tot el se apără de vicisitudinile, sfîdindu-le — și-au găsit în românește o tălmăcire perfectă în locuțiunea „haz de necaz”. Păstrînd-o în reflecțiile sale asupra fondului tragic al umorului șalomalehemian, Norman Manea adaugă acum, acordîndu-i și înțietate, acest cuvînt dublu, „rîsu'-plînsul”, legitimîndu-i încă o dată prestigiul pe care și l-a cîștigat în terminologia estetică modernă din România.

Istoric și sociologic, „rîsu'-plînsul” celebrului scriitor își are sediul în țîrgul evreiesc de odinioară, localitate cu cîteva sute (uneori, cu numai cîteva zeci) de ființe omenști, integrate, totuși, într-un univers febril, de aspirații și contradicții, de pătîmiri și enigme. „În marea lacrimă inanalizabilă a «rîsu'-plînsului» în care pendulează planeta țîrgului de altădată — scrie eseistul —, un autor de geniu reușește să extragă — printr-un surprinzător joc de imponderabilitate — esența unui umor absolut original, pentru că utilizează, din materia primă a realului, mai ales nenorocul și nefericirea...” De aici nevoia de a portretiza țîrgul, de a-i surprinde originalitatea și complexitatea, nu fără riscul de a jena o viziune „evoluată”, în fond rudimentară, care-l reduețe la un musoroi omenesc orb și păsăntial.

Desigur, nimeni nu poate nutri un dor difuz și nerațional după vechiul țîrg, implacabilă desfășurare a istoriei ar scălda în ridicol un asemenea simțămînt, dar luciditatea nu ne interzice în nici un fel să ne apropiem cu interes, deferență și căldură de acea așezare evreiască, ba să și descoperim că ea e prezentă încă, undeva, în spiritualitatea noastră, prin feroriile și tristețiile ei. (Așa și înțelegem, bunăoară, strădania depusă de cunoscuta cercetătoare pariziană Rachel Ertel pentru întocmirea amplei sale monografii a țîrgului evreiesc, apărută cu cîteva ani în urmă.)

Norman Manea își înfățișează și ne înfățișează ștel-ul, relevîndu-se și cu această ocazie ca un meșter al filigranului stilistic: „Țîrgul mizer, superstițios, infrișcat și vesel, cucernic și birfitor, terestru și transfigurat, aprig, duios, meditativ, înseamnă o uliță sau o dugheană sau un templu sau

o nuntă sau un incendiu sau o gară sau un grajd sau o școală sau o simbătă sau un viscol sau, de altă ori, „o glumă”. Reconstituirea șalomalehemiană are însă în vedere nu numai tradiționalul perimetru al țîrgușoarelor de tip Casrîlîfa. Clasicul umorului evreiesc e prezent și pe noul continent, acolo unde lumea „nu este altceva decît un țîrg întors pe dos și ridicat pe catalagele zgrîierilor”. Personajele, poate altfel costumele, rămîn aceleași, aceleași se păstrează sfîșierile și scăpărările de haz care neutralizează toxinele vieții, aceleași sînt nălucirile, înversunarea de a cultiva idealuri. Eseistul își amintește, cum era și natural, de Isaac Bashevis Singer, după care ghetoul „nu a fost numai un loc de refugiu pentru o minoritate persecutată, ci și un mare experiment în domeniul păcii, al autodisciplinei și al umanismului”...

Consemnări

„Rîsu'-plînsul” în versiunea lui Șalom Alehem

Proza șalomalehemiană ar fi binemeritat de la noi chiar dacă ceea ce am numit reconstituirea țîrgului evreiesc n-ar fi depășit semnificația documentară, limitîndu-se a ne informa cu exactitate asupra traiului cotidian și orizontului de gîndire al înaintașilor noștri. Datorăm, însă, incomparabil mai mult marelui scriitor. Valoarea operei sale stă în aceea că transcende istoria și geografia — firește, fără a le contrazice —, că sublimizează artistic pateticul și pitorescul. Insufleții de geniu lui Șalom Alehem, contemporanii săi au acea vibrație și autenticitate umană care le asigură perenitatea. Bunicii și străbunicii noștri și-au urmat destinul lor trecător și s-au stins, dar există, potrivit pregnantelor formulări a lui Norman Manea, acea „forță de anti-destin a artei”, care-i împiedică să se dizolve în generalități și statistici. Rămîn vii, căci — îl cităm din nou pe Isaac Bashevis Singer — „în literatură, ca și în visele noastre, nu există moarte”.

Șalom Alehem surprinde la eroii săi acea stare de uimire și de interogație în

fața marilor probleme existențiale, comună tuturor generațiilor, pe care numai arta o poate comunica și care, aici, se revarsă adesea în hohotul de ris ce ascunde — din decentă? din instinct de conservare? — hohotul de plîns. „Rîsu'-plînsul” este timbrul inconfundabil al unei lumi mereu vii. Eseistul are tot dreptul să afirme că „vizita pe care Șalom Alehem o face posibilă, azi și în viitor, în «țîrgul vechi» este o vizită privilegiată... așa cum Homer ne găzduiește în Grecia antichității”.

Studiul amănunțitului virtuții narative ale scriitorului, refuzul dezbaterilor moralizatoare (polemizînd, indirect, cu cei care îl învinuiesc pe Șalom Alehem de didacticism), abordarea degajată a realității, declanșarea frecventă a monologului sub fluxul intens al trăirilor, simplitatea rafinată a expresiei. Sînt convocate

figuri din cele mai reprezentative și mai diverse ale vastului catalog șalomalehemian, fiecare obligîndu-ne să medităm asupra condiției evreului în contextul „condiției umane”. În fruntea lor, acel „erou emblematic al literaturii lui Șalom Alehem”: Menahem Mendel — văzut, la unison cu toți interpreții calificați ai scriitorului, ca un cavaler evreu al tristei figuri, Norman Manea observă, totodată, că, stăpîniți ambii de speranțe himerice, Don Quijote și Menahem Mendel diferă, totuși, substanțial în ce privește atitudinea față de realitatea imediată. Primul fuge de prezent, al doilea e minat neconștient de visul cucerii prezentului. Păstrînd un „nealterat apetit al realului”, năzuind să devină „egal cu ceilalți”, Menahem Mendel se lăsează neobosit în aventuri pline de fângăușii, și numai statutul său de „luftmants”, pe care nu el și l-a creat, îl condamnă la repetate eșecuri. Salturile sale mortale trimit la gesticația și tumbelul clovnului, dar cu un dramatism superior, care sugerează eseistului apropierea, într-adevăr fra-

pantă, între Menahem Mendel și Charlie Chaplin: „Menahem Mendel este rudă bună, din aceeași înaltă elită artistică, cu Charlot. Rudă nu doar de sînge, ci și de spirit. A-i citi unul prin celălalt sprostee, credem, impactul operei, solidarizîndu-i, firesc, în sublima provocare pe care arta lor mereu vie o lansează lumii”.

Eseistul își dezvoltă considerentele după o strategie proprie. Așa se explică, am spune, acea lesne sesizabilă „prezentă absență” din studiul de față. Ne referim la celălalt personaj-pilon al literaturii lui Șalom Alehem: Tevie Lăptarul. Căci, într-un fel, cînd spui Menahem Mendel, spui și Tevie. Personalitățile lor sînt simbiotice, deși — sau tocmai pentru că — sînt foarte diferite. Tevie e complet străin de fantasmalele, de „spigulațiile”, de imponderabilitatea lui Menahem Mendel. El trăiește la țară, curtea și casa lui sînt un fragment așezat de natură, mentalitatea lui respiră stabilitate, zbuclimul lui — și umorul cu care luptă împotriva acestui zbuclim — rezultă, multă vreme, doar din surprizele, dureroasele surprize pe care i le prilejuiește cîrduț fîclor sale. Vine însă o vreme cînd inimosul, blîndul, stăpînitul, realistul, înțeleptul Tevie se trezește smuls din solul său și proiectat în spațiile unde planează de obicei Menahem Mendel. Cei doi se întînesc, neapărat se întînesc și stau la taifas. Pe lingă atîtea taine ce ne sînt hărăzite, iat-o și pe aceea a schimbului lor de experiență, a duelui lor de glume, cit mîngîietoare, cit sarastice...

Una din satisfacțiile majore datorate studiului lui Norman Manea o datorăm apelului său constant la inegalabilele tălmăciri ale lui I. Ludo din opera șalomalehemiană. Numele acesta nu e pomenit, poate că nici nu era nevoie, căci I. Ludo și-a dobîndit de mult, cu prisos de merite, titlul de Șalom Alehem al limbii române.

Pentru a sfîrși, să reproducem din eseu această definiție, antologică prin puterea ei de conturare și sinteză, a creației fascinanteului clasic al literaturii idiș: „Șalom Alehem, umorist de geniu și nu tocmai umorist, scriitor de o cruzime a observației pe care nu o egaleză decît reversul ei duios și înțelept, este un realist paradoxal: tabloul viguros, colorat și alert, se destramă sau se înalță, cînd nu te aștepți, într-o aură miraculoasă de poezie nu o dată neagră. Creatorul mitologiei țîrgului evreiesc se întîmplă adesea să proiecteze, precum Chagall, realitatea unui trecut pitoresc, sentimental și suferînd în cerul furtunos, dar limpede al lirismului neliniștor, magie, unde visul poate însemna tragic avertisment sau, nu o dată, golul...”

Da, golul. Cu precizarea că evreii lui Șalom Alehem au știut, la nevoie, să supraviețuiască și în gol...

ANTON CELARU

NECUNOSCUTA PASIUNE A LUI FRANZ SCHUBERT

Unul din motivele tematice mai puțin cunoscute ale creatorului „Neterminatei”, mai bine zis unul din izvoarele de inspirație ale liederurilor lui Franz Schubert l-a constituit Biblia.

A pune pe muzică poeme ca „Marele Haleluia”, de Klopstock, „Întreaga putere” de Prykers, „Bunul păstor” de Johan Peter Uzs, ca și parafraza biblică aparținînd lui Franz Grillparzer, „Cîntecul de victorie al Myriamei” a reprezentat pentru Schubert o experiență cu neașteptate sugestii pentru muzica sa.

Interesul inițial a devenit pasiune. O pasiune căreia i-a fost dat să rămînă doar între notele manuscriselor schubertiene pînă acum aproximativ 20 de ani, cînd un psalm al regelui David, pe muzică de Schubert, a fost interpretat pentru prima oară în Israel.

Ideea de a privi Biblia ca pe un izvor de inspirație muzicală i-a fost sugerată de apropiatul său prieten și colaborator, tenorul Johann Michael Vogel. La terminarea unui concert (dat de Steyr în 1819), cîntărețul, care se ridicase, împreună cu întreaga asistență, să-l aplaude pe compozitor, îi dădu o sugestie precisă:

— Franz, știi la ce m-am gîndit în seara asta?

— La mine, care eram la pian...

— Eroare. La prietenul nostru, abatele Maximilian Stadler. Un om remarcabil. Un bun cunoscător al psalmilor lui David.

— Adică cei traduși de Moses Mendelssohn.

— De ce n-ai transpune muzical unul din acești psalmi? Abatele se află în posesia celor mai frumoase poeme.

N-a fost decît o idee. Dar Franz Schubert a fost într-adevăr atras să deschidă Biblia și s-a hotărît să improvizeze o melodie pe textul psalmului 13: „Pînă cînd, Eternule, mă vei uita? Pînă la

sfîrșit? Pînă cînd îți vei întoarce fața de la mine?”

Un an mai tîrziu, încerca să-și asume, în viziune proprie, substanța emoțională a psalmului 14, tot în traducerea lui Moses Mendelssohn. Dar, de astă dată, muzica a fost scrisă pentru patru voci feminine și destinată conservatorului.

În 1828, cînd Franz Schubert nu mai avea decît patru luni de trăit și cînd era minat de boală, cantorul Solomon Sulzer, el însuși compozitor de talent, îi făcu o vizită.

— Domnule Schubert, știi că sînt cantorul sinagogii din strada Seitenstetter. Vă rugăm să ne compuneți o cantată.

— Dar de ce vă adresați mie?

— Pentru că, după dl van Beethoven, mort anul trecut, muzica sînteiți dv.

Ludwig van Beethoven primise, de asemenea, comanda unei cantate pentru

sinagoga din Seitenstettergasse. Și el a făcut, la rîndul său, serioase cercetări asupra muzicii și cantilenei ebraice, iar pentru inaugurarea unei sinagogi, în 1826, cel care a compus cantata a fost Joseph Dreschler, organist la biserica Sf. Ștefan din Viena.

Franz Schubert nu-l refuză. Ba, mai mult, încercă să compună cantata plecînd direct de la textul ebraic. Dacă versiunile psalmilor 14 și 92 sînt cunoscute, cea a psalmului 13 a avut un alt destin.

Sînt 50 de ani de cînd un muzicolog norocos, Otto Eric Deutsch, a descoperit două din cele trei foi volante ale psalmului 13 în podul casei unei nepoate a muzicianului. Un călugăr franciscan din Belgia, von Hoerickz, excelent cunoscător al muzicii lui Franz Schubert, a hotărît să imagineze (în spirit schubertian) notele celei de-a treia foi, dispărute.

Cel care a reușit să reinvie muzica psalmului pe pămîntul lui Israel a fost Peter Gradewitz. Spre marea sa surpriză, notează Gradewitz, ritmul gîndit de muzicianul vienez este absolut fidel ritmului original al poemului ebraic.

Să se fi datorat aceasta traducerii lui Moses Mendelssohn sau este rodul intuiției unuia dintre cei mai mari compozitori ai tuturor timpurilor?

Șansa a făcut ca, recent, să fie descoperite încă două liederuri aparținînd perioadei de ucenicie a maestrului. Sînt două așa-zise „lucrări practice” date de profesorul său, muzicianul Antonio Salieri. Plecînd de la o culegere de poeme ale lui Metastasio, poet al Curții din Viena, Franz Schubert a recreat, pe tema „Sacrificiul lui Isaac”, atmosfera spirituală, trăirea sufletească a lui Avraham și intervenția îngerului venit să-l salveze pe Isaac.

Exemplul lui Schubert nu este unul izolat în lumea muzicii secolului al

XIX-lea. Numeroși compozitori romantici germani sau italieni s-au inspirat din Biblie pentru a crea cantate, opere, drame și oratorii.

Să se fi datorat și aceasta traducerii, devenită celebră, a lui Moses Mendelssohn, traducere care reușise să fie preferată celei mai vechi a lui Martin Luther?

Antichitatea ebraică a atras o parte însemnată a spiritualității romantice, așa după cum cea grecească a constituit temeliea celei clasice. Fiindcă Biblia este muzică, după cum „Iliada” și „Odiseea” sînt pictură. Fiindcă tehnica redactării celei dintîi funcționează, am spune, pe principiul fisiunii atomului: este maximă concentrare de expresie, maximă descărcare emoțională, în timp ce a doua operează prin compoziții de prim plan și de fundaluri. Prima scutează profunzimea sufletului omenesc, a doua se mulțumeste să descrie pînă la amănunte infinitesimale exteriorul uman și accesoriile sale. În prima bate un vînt de neliniște, generînd categoriile estetice — devenite marcă distinctivă a romantismului — sublimul și grotescul, în cea de-a doua domnesc: echilibrul, măsura, armonia unei mentalități care acceptă lumea, universul întreg, fără să pună și să-și pună întrebări.

Chiar dacă n-ar fi trăit în plină epocă romantică, Schubert și-ar fi descoperit oricum afinități sufletesti cu textul biblic. Marea sa forță de dăruire și de visare, tot acel Sehnsucht, care poate însemna „dor” și „sentiment al infinitului”, cel atins astfel fiind inevitabil sortit însemnelor heraldice ale nefericirii, îl apropie de zbuclimul psalmic. Poate devin, astfel, pentru iubitorii din toate timpurile ai muzicii schubertiene, încă o confesiune — dezvoltată și învîlăuită în limbajul sunetelor — a zbuclimului propriu.

BAT ZWI

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

Pornind de la o fotografie

...prezervabil, fluxul, fără nici o regulă, ...memorial a scos la lumină — în clipa ...care am pus mîna pe condei pentru ...scrie despre Muzeul teatrului idis, din ...Tel Aviv — o fotografie. O fotografie ...deceolată de vreme, pe care o ...sistem într-una din sălile aceluși lăcaș ...cultură. Imaginea avea ceva mișcă ...în simplitate ei: o casă veche, cu ...sărăcicioasă, învelită de o ...în care patru persoane făceau ...Din stradă, un grup de oameni ...scutau cu priviri concentrate.

...Ghidul care în ziua aceea mă conducea ...muzeu m-a ajutat să înțeleg sensu ...imaginii, realizată probabil de o ...portret în urmă cu 75 de ani, pe ...memoria dînd Tel Avivul abia își semna ...de naștere. Modestă casă a fost ...familiei Oppenco. Părinții și cei ...fi ai lor erau oameni cu alese însu ...intellectuale. Ei obișnuiau, în unele ...esuri ale înserării, după truda zilei, ...și se adune pe verandă și să cînte acom ...pandindu-se de citeva instrumente. Tre ...ctorii, oameni care se aflau întimplător ...pe acolo, se opreau fermecați de ritmul ...mor melodii evreiești. Observînd inter ...resul pe care-l stîrnea, familia Oppenco ...nceput să adauge microconcentrelor re ...citaluri de poezie, lecturi dramatizate, ...constituind mici spectacole, desfășurate ...periodic în fața publicului întimplător, ...care poposea în fața casei. Atunci s-au ...format primele elemente ale teatrului ...idis în Israel.

După încercările pline de pasiune și ...dăruire ale unor grupuri neprofesioniste ...care făceau teatru în săli mici, nepri ...miloase, sau direct, în mijlocul celor ce ...munceau în acei ani la renașterea țării, ...sa trecut la trasarea primelor jaloane ...ale unui teatru profesionist, angajat în ...realitatea timpului.

Numeroase schițe de decor, programe, ...afise, fotografii ale unor mari actori, cum ...au fost David Davidov sau Miriam Co ...hen, aflate în sălile de expunere, te con ...duc la înțelegerea evoluției teatrului în

Israel, care ajunge, treptat, la o lăr ...gire a repertoriului, la puneri în scenă ...moderne, creînd premisele pentru în ...tețierea unei școli naționale de teatru, ...care a serbat anul trecut 35 de ani de ...existență. Interesantă este diversitatea ...genurilor abordate, în care un loc apar ...te îl ocupă satira și umorul. Această latură ...a activității teatrului ajunse la un mo ...ment dat la o asemenea înflorire, încît ...și-a atras aprecierea primului președinte ...al statului Israel, Chaim Weizmann, care ...socotea acest gen de spectacol un instru ...ment de radiografiere a tinerei societăți ...israeliene.

Departate de mine gîndul de a face, fie ...și pe scurt, o istorie a teatrului idis din ...Israel, dar nu pot trece peste trinitate ...rele, prin mijlocirea a numeroase expo ...nate, la teatru idis din alte regiuni ale ...lunii, cum ar fi Polonia, Germania, ...S.U.A. și, bineînțeles, din România, de ...care teatrul israelian era legat prin mii ...de fire.

Obiectele expuse într-un muzeu sînt ...adeseori reci, dar se pot însușești sub ...reverberația emoțiilor noastre.

Iată, de pildă, un tablou din care te ...ținutea o pereche de ochi arzători. Este ...portretul lui Avram Goldfaden, cel care, ...timp de citeva decenii, a fost o flăcăr ...vie pe altarul teatrului idis și, de fapt, ...creatorul primului teatru idis stabil din ...lume. Fără textele sale, fără cîntecele ...sale, fără prezența acestui mare om al ...scenei, care dădea fiecărui gest sensuri ...complexe, cu ample rezonanțe, este greu ...să-ți imaginezi existența teatrului evre ...iesc. Pornind de aici, gîndul, vibrînd ...de emoție, alargă spre acel îndepărtat an ...1876, cînd, la grădina „Pomul verde” din ...Iasi, Avram Goldfaden organiza primul ...spectacol evreiesc, după care au urmat ...turnee la Botosani, Galați, București ș.a.

Cu ochiul său de om cu multă ex ...periență scenică, el a întrevăzut de la în ...ceput calitățile lui Zeilig Mogulescu, can ...tor într-o sinagogă bucureșteană, și l-a ...angajat în trupa sa. Devenind mai tîr ...ziu un actor de valoare, Mogulescu, nume

consenat azi în toate enciclopediile de ...specialitate, a pus bazele teatrului idis ...din Statele Unite.

Cel care ar voi să scrie o biografie ...completă a lui Goldfaden ar găsi la Tel ...Aviv un material foarte bogat și con ...vingător.

Ca să-și exprime respectul pentru bo ...gata tradiție a teatrului evreiesc din ...România, bine cunoscut în Israel, ghidul ...îmi arată o fotografie păstrată în de ...pozitul muzeului. O privesc și o recunosc ...pe reputata actriță Sidy Thal, care, prin ...vraja artei sale, a stăpînit scena pînă ...la sfîrșitul vieții. Mă uit la ovalul fin al ...feței, ușor umbrat de boarea părului ...moale, așa cum se conturează în foto ...grafie, și-mi amintesc că prin ea am ...cunoscut prima oară lumea de miracol ...a teatrului.

„Eram copil. În orașelul moldovenesc ...în care trăiam se anunțase că la „Sala ...Schwartz” va juca Sidy Thal. Acasă se ...vorbea mereu de acest eveniment. Spre ...bucuria mea, în seara spectacolului, tata ...m-a luat de mîna și m-a dus la teatru. ...„Să te uiți și să nu scoți o vorbă. La ...teatru nu e voie” — mi-a spus. Eram cam ...spărită. Dar, în clipa cînd lumina s-a ...stins și s-a tras cortina, am uitat de ...toate. Pe scenă a apărut o fată tînără ...și dintr-odată am avut impresia că un ...val de bucurie s-a revărsat asupra mea. ...Fata a cerșat din priviri sala și a în ...ceput să cînte: „Zai freiläh, Zai freiläh, ...Viș up a treir, Un vein nișt meir”.

„E Sidy Thal” — mi-a spus tata. Anii ...au trecut. Subiectul piesei nu mi-l amin ...tesc, dar chipul feței și cîntecul ei nu ...le-am uitat niciodată, așa cum n-am uit ...tat vraja care m-a stăpînit întreaga seară.

O vizită la Muzeul teatrului idis, din ...Tel Aviv, îți lasă în inimă amintiri de ...neuitat, făcînd să iasă la lumină im ...presii de demult, pe care le credeam ...uite. Este o înlînire cu tînerțea ves ...nică a unei arte fermecătoare.

BATIA ZILBERMAN

Grija pentru om

Kiryat Hadassa și Mount Scopus — două spitale fondate de Centrul Me ...dical Hadassa din Ierusalim — sînt con ...siderate printre cele mai renumite centre ...medicale din Orientul Mijlociu.

Organizația Medicală Hadassa sau ...H.M.O. a fost fondată în 1912, adică în ...urmă cu 72 de ani, în cadrul ei fiind în ...ființată prima școală medicală din Israel.

Aproximativ un număr de 135 000 de ...oameni vin anual la Camera de urgență, ...denumită și „doctorul și farmacistul fam ...iliei”. Nivelul înalt al medicinei practi ...cate la Hadassa poate fi exemplificat ...prin operațiile care se fac aici: pe cord ...deschis, transplant de oase, la ochi — ...pentru cataractă și glaucom —, cu aju ...torul laserului ș.a.

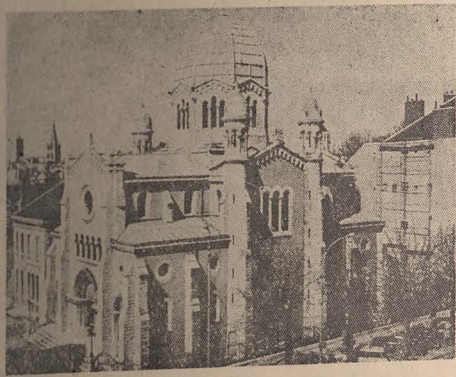
La Hadassa se lucrează cu instrumente ...de mare complexitate, unele computeri ...zate, produse la Haifa. Asemenea instru ...mentație medicală este exportată de statul ...Israel în toate continentele.

Printre diferitele direcții de cercetare ...științifică din cadrul Hadassei se re ...mărcă dezvoltarea cercetărilor din do ...meniul diabetului, cum ar fi, de pildă, un ...studiu privind legătura dintre arterio ...scleroză și diabet. Conștinđu-se faptul ...că diabetul produce particule de gră ...sime în sînge, se speră că această cer ...cetare va ajuta la prevenirea arterioscle ...rozei. În domeniul obstetricii cercetătorii ...de la Hadassa au perfecționat o nouă me ...todă de determinare a sexului copilului ...ce urmează să se nască.

Hadassa primește fonduri de asigurare ...sau „fonduri pentru bolnavi” de la gu ...vern și contribuții date de mulți mem ...bri ai Hadassei.

În primii ani de existență a Hadassei, ...colectivul medical de aici și-a concentrat ...eforturile spre eradicarea bolilor provo ...cate de sîrăcie, cum ar fi tuberculoza, ...trahoma și lepra, ca și spre menținerea ...sănătății publice. Tratatamentul actual re ...flectă gradul avansat la care s-a ajuns ...în cercetare și legătura care există între ...bolile pe cale de dispariție și grija de ...prevenire a acestora.

EVREII DIN DIJON

Sinagoga

Prezența evreilor la Dijon este men ...ționată documentar din 1196, cînd ducii ...de Burgundia i-au luat pe evrei sub ju ...risdicția lor, dîndu-le posibilitatea să aibă ...un cartier al lor, o sinagogă și un cimi ...nțir. Aici au fost descoperite străvechi ...pietre funerare cu inscripții în limba ...ebraică. Specialiștii în arheologie încearcă ...să stabilească data exactă a acestor pie ...tre, precum și alte elemente care să con ...tinue la precizarea sistemului de organi ...zare al vechilor comunități evreiești.

După expulzarea din 1306 și 1315 a ...evreilor de pe aceste meleaguri, abia după ...1789 se poate vorbi de o comunitate evre ...iească stabilită la Dijon. Astfel, în 1803, ...doar 50 de familii locuiau aici. Numărul ...lor a crescut la 100 în 1869, iar în 1902, ...la 400.

În septembrie 1944, orașul Dijon a fost ...eliberat de sub ocupația trupelor naziste, ...viața începînd să-și reia cursul normal ...pentru toți locuitorii, inclusiv pentru ...evreii — puțini la număr — care mai ...trăiau acolo. Deși sinagoga a fost întră ...buințată de trupele naziste drept grajd, ...iar curtea drept gară, totuși lăcașul sfin ...t a supraviețuit războiului și acest lucru ...se datorează preotului catolic Kir (care, ...și mai tîrziu, a devenit primarul orașului și ...membru al parlamentului francez). Kir ...a reușit să-i convingă pe nașiști să nu ...distrugă sinagoga, iar obiectele de cult ...din lăcașul sfințit le-a ascuns în propria

sa casă, riscîndu-și astfel libertatea și, ...poate, chiar viața.

Abia prin anii '60, odată cu valul ma ...siv de evrei sosiți din părțile nordice ale ...Africii, viața evreiască din Dijon a în ...ceput să înflorească din nou. În prezent, ...circa 250 de familii locuiesc în acest oraș ...din inima Franței, aflat la o distanță de ...aproape 370 km de Paris. Jumătate din ...cei 1 000 de evrei din Dijon sînt sefarzi, ...iar serviciile divine sînt desfășurate după ...ritualul sefarid. După spusele dnei Claude ...Houlmann, ea însăși evreică, la Dijon nu ...există nici un fel de manifestări cu ca ...racter antisemit din partea populației de ...alte confesiuni.

În acest oraș foarte curat, cu străzi în ...tortochete și case de lemn datînd din ...secolul al XV-lea, cu mărețe palate, care ...erau odinioară reședința ducilor de Bur ...gundia, există două măcelării cașer și o ...mikva. Datorită numărului redus de evrei, ...serviciile divine se desfășoară numai ...vernică și simbăta. Simbăta după-amiază ...se oficiază serviciile religioase speciale ...pentru tineret, iar duminica au loc intere ...sante activități culturale, printre care se ...numără și cursuri de limba ebraică. Cei ...care doresc să ia parte la activități mai ...diverse cu caracter iudaic se deplasează ...la Paris, unde pot ajunge într-un timp ...record, de numai o oră și jumătate, dat ...ori rapidului TGV, care circulă cu peste ...250 km/h.

„Drepti ai popoarelor”

În timpul ultimelor șase luni am avut ...loc 60 de ceremonii în Europa dedicate ...unor „Drepti ai popoarelor”. În cadrul ...ceremoniilor, aceștia s-au întîlnit cu evreii ...cărora le-au salvat viața și cu familiile ...lor. Unii dintre ei au plantat pomi pe ...Aleea celor Drepti, de la Yad Vashem, ...alții au primit certificate și medalii.

Cele ce urmează a fi relatate sînt o ...istorisiră a faptelor unui astfel de om, ...recunoscut în acest an ca fiind unul din ...tre „Dreptii popoarelor”.

Hardaga, acesta este numele lui, locuia ...la Sarajevo, unde era proprietarul unei ...clădiri în care un evreu, Josef Cavilio, ...avea o manufactură. De-a lungul timpu ...lui, între ei s-a legat o strînsă prietenie. ...În aprilie 1941, cînd naștii au invadat ...regiunea, Hardaga a insistat ca Josef Ca ...vilio și familia lui să vină să locuiască ...la dînsul. Sosind în casa acestuia, Cavilio ...a fost întîmpinat cu cuvintele: „Josef, ...tu ești fratele nostru, Rivka (soția lui) — ...sora noastră, iar copiii voștri — copiii ...noștri. Simțiți-vă aici, în casă, cum v-ați ...simți în a voastră proprie. Tot ce avem ...e și al vostru”. Hardaga și familia ace ...stui erau de religie musulmană, femeile ...purtau fața acoperită; nu văzuseră vre ...odată, înainte de această situație tragică, ...un bărbat străin în casa lor.

Odată cu prezența naștilor în oraș, si ...tuația evreilor s-a înrăutățit. Josef, te ...mindu-se de un denunț, s-a mutat cu fa ...milia la Mostar, localitate ce se afla sub

administrație italiană, unde a lucrat ca ...director la un magazin. Dar a fost forțat ...să părăsească slujba, deoarece contabilul ...magazinului l-a denunțat autorităților ...pentru „sabotaj”.

Josef a continuat să conducă, ilegal, ...magazinul, prin intermediul unui prieten, ...care l-a găzduit într-un spital militar. În ...tr-o seară a fost arestat. Împreună cu ...alți deținuți a lucrat la curățatul străzilor ...de zăpadă, unde, timp de o lună de zile, ...soția lui Hardaga a reușit să se stre ...coare pînă la el aducîndu-i alimente, pe ...care Josef le-a împărțit cu ceilalți de ...ținuți. La un moment dat, Josef Cavilio ...a reușit să evadeze, reîntorcîndu-se la ...Hardaga, care l-a găzduit din nou, pentru ...zece zile. Noaptea, el putea auzi geme ...tele de suferință ale prizonierilor din ...clădirea învecinată, a Gestapoilor.

Populația orașului fusese avertizată să ...nu dea adăpost comunistilor și evreilor, ...nerespectarea hotărîrii comandamentului ...nazist atrăgînd după sine pedeapsa cu ...moartea. Josef și-a dat seama că era prea ...primejdios să stea la Sarajevo. Procurînd ...du-și acte false, a fugit la Mostar, unde ...s-a întîlnit cu familia sa. Mai tîrziu a ...intrat în rîndurile partizanilor.

După război, familia Cavilio a făcut ...Alia, rîmînd în corespondență cu fami ...lia Hardaga.

Hardaga este unul din „Dreptii popoa ...relor”.

O piatră tombală și o carte

O veche piatră tombală descoperită în ...tr-un cîmîntir din secolul al XIV-lea, în ...provincia Kuangiu, din China s-a aflat, ...probabil, pe un mormînt evreiesc — este ...părerea savanților evreu originari din ...America Sidney Shapiro, care trăiește în ...China de 37 de ani și are cetățenie chineză. ...Într-un interviu, publicat în China, ...Shapiro afirmă că piatră tombală este un ...semn al prezenței evreiești în această ...țară în perioada dinastiei Iunan (1271— ...1368).

Shapiro, care studiază istoria evreilor ...din China, afirmă că evreii au fost acolo

încă înainte de secolul al VII-lea. În pe ...rioda dinastiilor Tang și Sung (960— ...1279), un număr de evrei au ajuns în ...China, împreună cu negustori arabi și ...persani.

Shapiro (69 de ani), fost avocat la New ...York, a ajuns în China în 1947 și a pri ...mit cetățenia chineză acum 19 ani. El a ...tradus multe cărți din chineză în engleză ...și a început să se intereseze de evreii din ...China în urma apariției unui articol al ...istoricului chinez Cian Iuan despre isto ...ria evreilor din China, articol tradus, ...de asemenea, în engleză.

Zece ani de la moartea lui Shneuer Zalman Shazar

S-au scurs zece ani de la trecerea în eternitate a uneia dintre cele mai prestigioase personalități ale iudaismului contemporan, Shneuer Zalman Shazar. Reproducem, cu acest prilej, articolul Eminenței Sale, apărut în nr. 331 al revistei noastre:

עַל מֵוֶתוֹ שֶׁנְּעוּר זַלְמָן שְׂזָר (נ'ב-ב' תשמ"ד)

Prin încetarea din viață a lui Zalman Shazar dispăre una din figurile cele mai reprezentative ale iudaismului secolului al XX-lea. Deși se consideră că timpul și cel ce conferă proporții exacte personalităților istorice, în cazul de față este de pe acum evident pentru toți că cel ce ne-a părăsit în zilele de Sucot ale anului 5735 a fost una din figurile proeminente ale acestei generații. El va rămâne ca atare în amintirea poporului.

Viața lui Zalman Shazar este indisolubil legată de cea a poporului său, biografia sa este în mare măsură un capitol din istoria dramatică a epocii noastre. Despre puțini se poate spune ceea ce în cazul lui Zalman Shazar se impune de la sine: că a fost o intrupare vie a iudaismului, în tot ce are el mai valoros, că existența, efemeră, a acestui bărbat a constituit pentru generațiile viitoare o încarnare a lui Netzah Israel, a perenității poporului.

A fost un fiu ales al poporului, legat prin mii de fire de credință, de tradiția, de destinul său. Până și numele ce l-a primit la naștere e simbolic: Shneuer Zalman, nume ilustru în tradiția evreiască, numele rabinului din Liady, întemeietorului curentului hasidic Habad. A purtat acest nume cu demnitate, adăugându-i un plus de strălucire. A fost și a rămas până în ultimele sale clipe un adept al hasidismului; a fost habadnic în accepția superioară a termenului, intrund cu prisosință toate cele trei atribute ale noțiunii: Habad, adică Hohma, inteligență; Bina, cunoaștere; Daat, învățură.

Habad a fost pentru Shazar mai mult decît adeziunea la o școală religioasă, a fost însuși sensul vieții sale. Căci copilul născut în anul 1889 în tirgul Mir, una din comunitățile tipice din răsăritul Europei secolului trecut, a deprins mai întâi în ambianța familiei, apoi la heder, odată cu cele dintîi cunoștințe, să respecte și să prețuiască valorile noastre tradiționale. Cultura tradițională avea să și-o adăncească apoi la Vilna, pe atunci unul dintre cele mai vestite centre de învățură iudaică. Tot aici a cunoscut și a aderat la idealul de renaștere națională evreiască, ideal pe care l-a slujit cu aceeași credință curată. În acest fel, valorile vechi, tradiționale, își află în mod firesc corolarul modern, într-o deplină și armonioasă simbioză. Expresia vie a acestei simbioze a fost Zalman Shazar, fiul hasidimilor habadnici din Mir.

Pe fundamentul traic al culturii tradiționale, Zalman Shazar înalță edificiul unei solide culturi moderne: în anii premergători primului război mondial, el studiază istoria și filozofia la universitățile din Freiburg, Berlin și Strasbourg. Cunoștințele de specialitate dobîndite le va folosi spre a studia cu minuțiozitate și metodă trecutul obștilor evreiești din răsăritul Europei, precum și epoca pasionantă a lui Sabetay Zvi.

În anul 1920 se stabilește la Ierusalim, unde-și continuă activitatea științifică. În același timp, desfășoară o susținută muncă în cîmpul publicisticii, o altă pasiune din tinerețe. A deținut funcția de redactor-șef al ziarului „Davar”, unul din cele mai prestigioase ziare ebraice. A fost, de asemenea, conducătorul Editurii „Am Oved”, instituție de prim rang în istoria culturii moderne ebraice.

A fost, deopotrivă, omul ideii și al faptelor, continuînd și în această privință o veche și aleasă tradiție hasidică. Nu s-a mulțumit să-și slujească poporul numai cu gîndul, cu condeiul și cu vorba, ci — cum se spune într-una din cele mai sfînte rugăciuni — „cu tot sufletul, cu toată ființa sa”. În anii dramatici din preajma și din timpul celui de-al doilea război mondial, a fost activ în domenii de interes vital pentru soarta poporului, pentru viitorul său. De la tribuna reuniunilor și congreselor, în coloanele ziarelor, a făcut să răsunе glasul său întru salvagardarea nu numai a valorilor spirituale ale poporului evreu, ci a înseși existenței sale fizice.

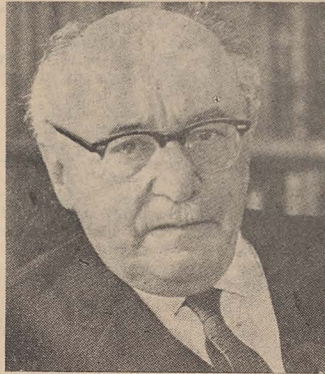
După anul 1948, a deținut înalte funcții și responsabilități în Israel. A fost cel dintîi ministru al educației și culturii, apoi conducătorul departamentului de educație iudaică pentru Diaspora, iar în anul 1963 a fost ales în cea mai înaltă funcție — de Nassi, președinte al statului. Timp de un deceniu a deținut suprema magistratură, căreia i-a conferit prestigiu și strălucire.

Zalman Shazar a transformat casa președintelui statului într-o casă de învățură. Studiere Tanahului (Bibliei), la cel mai înalt nivel, de către competenți cer-

celători, se făcea în mod regulat în casa sa și cu participarea sa directă.

Un „ștur” de Ghemara, învățarea Talmudului, făcea parte din programul zilnic al aceluia care avea de îndeplinit înalte răspunderi statale, variate îndatoriri protocolare. Cu pasiune și cu tradiționalul nigun, el psalmodia foliantele străvechii învățături, iar talmăcirile sale în acest domeniu erau întotdeauna îmbinate cu înalte idei progresiste.

Fie-mi îngăduiți să notez aici două momente trăite de cel care scrie aceste rânduri, momente menite a ilustra această personalitate ieșită din comun.

Era într-o zi de „Iot-tet Kislev”. A 19-a zi a lunii Kislev este una de mare sărbătoare pentru hasidimii Habad, deoarece e ziua în care întemeietorul Habad, rabi Shneuer Zalman, a fost eliberat din temniță, în timpul țarismului. Se întâmplase ca în acea zi, în anul 1965, să mă găsec în Israel, iar președintele Shazar mi-a făcut cinstirea de a mă invita să-l însoțesc la marea prăznuire pe care au făcut-o hasidimii din Kfar Habad.

Multe mii de habadnici erau strînși în curte cînd am intrat în marea sinagogă. Ei cîntau cu evlavie, cu eian cîntece străbune, iar Zalman Shazar cînta cu ei, înfrățit în același patos, cu aceeași însuflețire. Cînd dansul hasidic s-a încins,

s-au vădit zadarnice încercările însoțitorilor de a face să se respecte protocolul. Hasidul rabi Shneuer Zalman Shazar s-a prins de braț de un hasid bătrîn, cu barbă încrunțită și a dăntuit ca odinioară David, bardul iudaismului, înaintea lui Dumnezeu și a obștii.

...אֵלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. Acela care n-a văzut această dăntuire nu știe ce este miracolul credinței intruchipat în mișcările trupului, în strălucirea minunașilor ochi ai lui Zalman Shazar.

Apoi Shazar a vorbit. A spus Divrei Tora. Glasul său plin de suave modulații te chema la trăirea versetelor sfînte; analiza sa vie, plină de nerv și entuziasm, te făcea, dacă ai fi închis ochii pentru o clipă, să crezi că auzi vorbind un tinăr avîntat. Înaltă tensiune sufletească și splendide perle de logică caracterizau cuvintele Torei pe care el le-a grăit față de mii de credincioși.

Și acum, un alt moment. Era în 1972. Împreună cu un grup de frunțași ai evreilor din Israel originari din România, l-am vizitat pe președintele Shazar, cu prilejul împlinirii a 90 de ani de la înființarea asezărilor de evrei originari din România: Zihron Iaacov și Roș Pina.

Am fost purtătorul de cuvînt al delegației, iar în discursul meu m-am folosit de un anumit verset biblic, dîndu-i o interpretare sui-generis. În răspunsul său, Zalman Shazar a „prins” versetul, pe care l-am citat în mod cu totul neașteptat și i-a făcut talmăcirea sa. Vrăjiți de scîlpirile de măiastră talmăcire, de uriașa bogăție de cunoștințe biblice și talmudice cuprinse în interpretarea sa, tot numai în legătură cu acest verset, i-am spus atunci că, dacă n-ar fi fost ceea ce era, desigur că ar fi devenit rabin.

Interesul, stîma și prețuirea pe care le-a arătat pentru România, pentru obștea noastră și-au găsit, printre altele, expresie și în lectura regulată a revistei noastre, despre care nu o dată s-a exprimat elogios.

Iată de ce, deplîngînd, împreună cu poporul din Israel și din toate comunitățile răspîndirii, moartea acestui gaon, deplîngem totodată plecarea dintre noi a unui mare și ales prieten.

Cu adevărat el a fost nu numai un mare conducător al poporului său, ci și un mare minunat învățător.

Fie amintirea sa în veci binecuvîntată!

FAPTELE MACABEILOR

Sărbătoarea luminilor ține opt zile, începînd de la 25 Kislev. Se numește așa datorită luminilor pe care le aprîndem în candelabru de Hanuca, zilnic cîte o lumină în plus. Se mai numește și sărbătoarea de Hanuca, deoarece atunci au inaugurat Macabeii din nou Templul din Ierusalim, după ce l-au recucerit de la eleni. După cum se știe, elenii au pus statui în Templu, pretinzînd uideilor să se închine zeilor. Macabeii au scos statuile și au curățat Templul, aprinzînd luminarea veșnică. Și iată minunea întimplată: puțînul ulei ce s-a aflat acolo a ars opt zile, pînă ce s-a putut aduce ulei nou, din Lod.

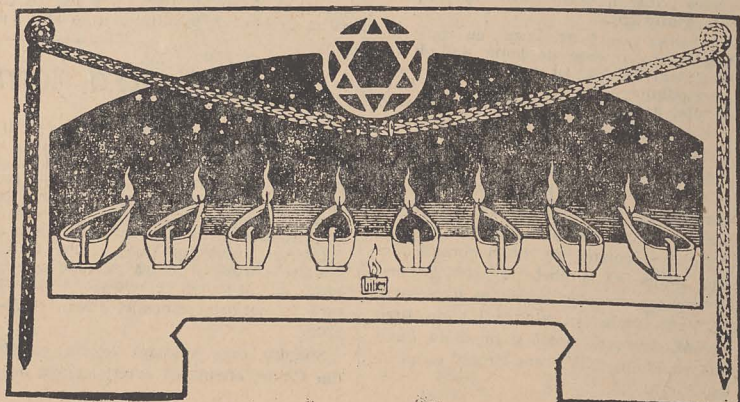
Cine erau Macabeii? Erau o familie de viteji din orașul Modiin. Șase au fost la număr: Matitiahu, tatăl, cu cei cinci fii ai săi: Iohanan, Șimon, Iehuda, Elazar și Ionatan. Ei s-au dus în munți să lupte cu adversarii eleni și să elibereze Iudeea.

Cîțiva tineri au plecat cu ei: lupta lor împotriva elenilor a fost lupta celor puțîni împotriva celor multuți. A fost primul război de eliberare. Cu ajutorul Domnului, Macabeii au învins, eliberînd Iudeea.

Cum se sărbătorește Sărbătoarea luminilor în lume? De ceremonialul lumînărilor am amintit. Candelabrele de Hanuca le punem la fereastră, înspre stradă: căci dorința noastră e ca tot orașul să se umple de lumină. Pe acoperișul unor case importante din Ierusalim, pe muntele Sion și pe Scopus, se aprind candelabre uriașe. Toată lumea se bucură și se umple de lumină. Copiii se joacă cu sfîrleze, sînt invitate rude, prieteni și vecini pentru a petrece aceste seri laolaltă.

BRIT IVRIT OLAMIT

(Din „Maalot”, de Baruch Rand)

DECESE

Cu nemărginită durere, tristețe și dor nestins, reamintim că la 25 decembrie 1984 se împlinesc un an de cînd scumpa și draga noastră

OFELIA WEINTRAUB

nu mai este printre noi.
Lacrimi și flori în amintirea ei!
Clara, Mandi și familia

Copiii, nurorile, nepoții și strănepoții readuc în memorie imaginea celei ce a fost

FERARU ESTERA

Piatra-Neamț

de la al cărei deces se împlinesc un an, la 11.XII.1984.

Nu te vom uita niciodată!

La opt ani de la deces, soțul și copiii anunță comemorarea — la 28 Kislev — a celei mai desăvîrșite soții și mame

RIFCUTA ȘAFERMAN

Bucecea

Păstrați o clipă de reculegere!

Hana — fiică, Camil — fiu, Tuța și Puu — noră și ginere, Silvia și Lucian — nepoți anunță, cu nemărginită durere, încetarea din viață a celui mai iubitor tată și bunic

MOISE CROITORU

născut în Săveni — Botoșani

Vom păstra veșnic în inimile noastre figura sa luminoasă!

Un gînd pios iubitorului mame și bunici

ELLA CROITORU

de la dispariția căreia s-au împlinit 11 ani.

Fiecele Hana și Miriam, îndurerate, anunță că, la 24 Hesvan, s-au împlinit 5 ani de lacrimi și dor de la decesul devotatei și scumpei noastre mame

ELEONORA FAIER

Tecuci

Blindețea, sinceritatea și bunătatea sufletului ei nu le vom uita niciodată!

Dragu și Bernard Abramovici — fii și familia anunță împlinirea a trei ani de la dispariția scumpei lor

DINA ABRAMOVICI

și o lună de la decesul avocatului RUDOLF ABRAMOVICI
Veșnică, neuitată amintire!

A trecut un an trist de cînd ne-a părăsit bunul nostru soț, tată și bunic
inginer SAMI VOLIȚER

Cele mai pioase gînduri și recunoștință pentru devotamentul cu care ne-a ocrotit.
Fie-i memoria binecuvîntată!

Comunitatea Evreilor din Arad regretă încetarea din viață, la 29 noiembrie a.c., a distinsului

dr. IOSIF SINGER

în vîrstă de 82 de ani

fost medic al municipiului Arad și președinte al comunității, apoi medic devotat al Căminului nostru de bătrîni, îndrăgît, pentru omnia sa, de toți cei pe care i-a îngrijit și de cei ce l-au cunoscut.

La înhumare, figura sa luminoasă a fost evocată de dr. Ernest Neumann, Prim-Rabin din Timișoara.

Hanuca este sărbătoarea inaugurării altarului, sărbătoarea luminilor sau, mai exact, semisărbătoarea, deoarece în acest răstimp este permis să se lucreze. Ea durează opt zile, începând de la 25 Kislev și celebrează victoria Macabeilor asupra armatelor lui Antiohus Epifanes (167—165 i.e.a.), urmată de restaurarea Templului din Ierusalim, sancționat prin miracolul uleiului.

Indemnați de familia hașmoneană, sub conducerea bătrînului mare preot Matitiahu și a fiului său Iehuda Macabeul, credincioșii lui Dumnezeu și ai legilor Sale au opus rezistență dirză dușmanului, care voia să le interzică studiul și practicarea prescripțiilor Torei și să le impună, prin constrângere, să adopte cultura și credința idolatră. După recucerirea Ierusalimului și purificarea Templului de statuile păgine, strămoșii noștri au vrut să reintroducă cultul Dumnezeului unic și să reaprindă luminile candelaburului cu șapte brațe. Dar nu au găsit decât o cantitate mică de ulei sfânt, atît cît să ardă 24 de ore. Trebuiau, oare, să renunțe, în sanctuarul renovat, la strălucirea veșnică a candelaburului? Căci erau necesare opt zile pentru pregătirea uleiului pur, deoarece el provenea din primele picături ale măslinelor. Dar, printr-o minune, ne spune Talmudul (Șabat, 21 b), uleiul existent a fost îndestulător pentru a ține Menora aprinsă timp de opt zile. De aici ceremonialul aprinderii luminilor în cele opt seri de Hanuca într-o Menora specială, numită Hanūkia.

...S-a lăsat noaptea. Primele trei stele scilicet pe cer. În fiecare familie se procedează, după rugăciunea de seară, la îndeplinirea *mitvei de Hadlacat Haner* (obligatia de aprindere a luminărilor). Citeodată numai capul familiei e cel care face asta, dar de cele mai multe ori toți membrii familiei țin să îndeplinească acest ritual. Indiferent de materialul din care e confecționată Hanūkiaua — lemn, aramă, bronz, argint, ceramică etc. —,

Minunea de Hanuca

artăstul a căutat să realizeze ceva original și frumos. Totuși el se supune prescripțiilor religioase: cele opt orificii sînt aliniate la aceeași înălțime, în timp ce al nouălea, cel al șamesului (lumină ajutoare cu care le aprindem pe celelalte), e plasat separat. De ce opt brațe, cînd candelaburul din Ierusalim nu avea decît șapte? Pentru că nu e vorba de a reproduce opera lui Bețalel sau a succesorilor săi, ci numai de a înzestra candelaburul cu locuri pentru opt lumini, care se vor aprinde progresiv, cite una în plus în fiecare seară, pentru ca în ultima

seară toate cele opt lumini să fie aprinse.

În epoca talmudică, Menorele erau puse în fața casei. Și în zilele noastre sînt plasate la vedere, la fereastră, pentru a aminti tuturor minunea de Hanuca.

Iată cum decurge ceremonialul aprinderii luminii. Capul familiei, ținînd în mînă luminarea, pronunță binecuvîntările: „Binecuvîntat fii Tu...”, care ne-ai pronunțat să aprindem lumina de Hanuca...”, „care ai făcut minuni pentru strămoșii noștri în acele zile...”. În prima seară rostește și rugăciunea Șeehianu. În

textul ebraic al rugăciunii se spune: „Aprindem aceste lumini pentru miracolele, minunile, mintuirea pe care Le-ai făcut pentru strămoșii noștri... În toate cele opt zile de Hanuca aceste lumini sînt sfinte și nu este permis să ne servim de ele, ci numai să le privim”.

După ceremonia aprinderii luminărilor se întonează imnul religios „Maot-Tur”. Timp de cel puțin jumătate de oră, frumoasele flăcări ard, sub privirile celor prezenți, care se abțin de la orice muncă. Trebuie să se pună o cantitate suficientă de ulei sau luminări destul de mari pentru ca luminile să ardă cel puțin o jumătate de oră după căderea nopții.

„Proclamarea minunii” se face și la sinagogă, unde între rugăciunile de *Minha* și *Maariv* se aprinde o Menora. Serviciul liturgic celebrează Hanuca prin pronunțarea rugăciunii *Al Hanisim* după ruga de *Modiim* și la *Birhat hamazon* (binecuvîntarea de după masă). Zilnic se recită *Halel* și se citește din Tora în toate zilele săptămîinii.

De Hanuca, copiii se joacă cu sfireleaze cu patru fețe (dreidel), pe care sînt gravate cele patru inițiale ale cuvintelor ebraice *Ness Gadol Haia Șam*, „O mare minune s-a petrecut acolo”.

...O minune reprezintă pentru copii și împărțirea de *Hanuca-geid*. Lăitmotivul de Hanuca este *minunea*. Conținutul ei este înfățișat în textul rugăciunii pe care o rostim în cele opt zile: „În timpul lui Matitiahu și al fiilor săi, cînd păgînii s-au ridicat împotriva poporului Tău pentru a-l face să uite legea Ta și să calce poruncile Tale, Tu, în marea Ta îndurare, Te-ai ridicat în apărarea fiilor Tăi, cît timp au fost în situație disperată; i-ai apărat, ai judecat cauza lor, le-ai făcut dreptate, ai predat pe cei puternici în mîna celor slabi, pe cei mulți celor puțini, pe cei desfrînați celor puri, pe cei nelegiuți celor dreți, pe orgolioșii celor care se devotează legii Tale. Ti-ai cîștigat un mare și sfînt renume în universul Tău, iar poporul Tău l-ai mîntuit și eliberat...” (*Al Hanisim*).

ARGUMENTE PENTRU OCROTIREA LUMINII

Hanuca este înrudită cu legile cosmologice; voința divină a creat armonia din haos, întinericul a precedat și precede mereu lumina. În aparență, semnificația Hanucăi poate fi sintetizată prin victoria Macabeilor împotriva lui Antiohus. Și totuși, Hanuca este pînă la urmă, dincolo de eternizarea eroismului poporului în lupta condusă de Macabei pentru triumful culturii, chiar o sărbătoare a culturii.

Evenimentele care i-au dat numele se centrează în jurul Menorei, care, doar cu o cîmă de ulei rămas, ca prin minune, neprofanat de pingăritori, a dat lumină în Templu timp de opt zile. Hanuca nu implică doar o libertate fizică, ci și una sufletească. Fiii lui Matitiahu nu au luptat numai pentru independența națională, ci și pentru aceea a conștiinței. A iubi viața înseamnă a iubi demnitatea, a iubi omnia. Acesta este crezul în numele căruia s-au ridicat Macabeii. Acesta este crezul în numele căruia s-au ridicat luptătorii din Ghetoul Varșoviei, ocupată de nașiți. Și nu numai ei. Toți oamenii cu demnitate, evrei și neevrei deopotrivă, sînt legați, direct sau indirect, de lumina Hanucăi.

Lumina este atît o metaforă a destinului evreiesc, a mărcinelui văzut de Moșe, mărcine care se îndărăticește a nu se lăsa mistuit de flăcări, cît și o metaforă avînd caracter universal. Lumina a constituit și constituie scop și mijloc, arma esențială de luptă a tuturor umanităților împotriva ilogicului, a anormalului din istorie.

Simbol al supraviețuirii și revoltă împotriva oricărei realități-temniță, Menora de Hanuca e clasică, dătătoare de echilibru. Copiii altor generații ale Diasporei, aprinzînd luminărele de Hanuca, au menținut treze, prin secole și milenii, dragostea față de Țara Sfîntă și sentimentul unității naționale. Pacea sublimă a flăcărilor licărînd la ferestrele noastre în nopțile lungi de iarnă devine un fel de parafrază vizuală a muzicii, clipă unică de contopire a efemeridei cu eternitatea, crează un spațiu al încrederei în puterile luminii asupra întinericului. În afară de aspectul contemplațiv-filozofic al sărbătorii, să nu uităm dramaticul care o precede — sacrificiul Ha-

nei și al celor șapte fii ai ei, preferînd dispariția fizică întinării sufletești — gestul arzător-dinamic al lui Matitiahu, ce a acționat în același sens împotriva trecătorului care, în mijlocul pieței de la Modiin, se pregătea să aducă o jertfă pe altarul păgîn ridicat de ostașii lui Antiohus.

Matitiahu înțelege că noul cotropitor e mai perspicace decît Titus. „Nu, nu e destul să le distrugi Cetatea Sfîntă și Templul, nici să ucizi pe luptători — își spune el —, fiindcă ei mor roștind supremul crez: „Ascultă, Israel, Dumnezeu e unic...”. Trebuie distrus miezul, și aceasta cu rafinament”. Gestul de mai tîrziu al lui Titus, gestul dintotdeauna al cotropitorilor inculți, înfingînd sabia într-un Sul al Torei, era simbolic și spectaculos, dar naiv. Provoca revoltă, mergea exact împotriva efectului scontat. Altarul idolatru ce era? O construcție pașnică. Persuasiunea e mai eficace, metoda e mai „civilizată” decît metodele primitive ale predecesorului în privința „soluționării problemei evreiești”. Și iată că nu întîrzie să-și arate roadele. Un trecător se pregătește să aducă o jertfă pe altarul păgîn. O făcea din convingere sau nu, pe Matitiahu și pe alții alții ca dînsul nu-i interesa. Faptul rămîne fapt. Era o picătură. Dar picătura care umple paharul. Matitiahu înțelege că, dacă nu acționează, atunci sînt toți în primejdie: și el și toți locuitorii Iudeei și copiii copiilor lor.

În tot ce trăiește și trebuie să trăiască e necesar ca subiectul să prevaleze, să fie mai puternic decît obiectul. În numele acestui drept, gestul bătrînului Matitiahu e exemplar.

Candela cu ulei curat continuă să lumineze și azi la ferestrele caselor evreiești, în statul modern Israel și în întreaga Diasporă.

La 25 Kislev, luminărele de Hanuca sînt aprinse în toate obștile evreiești din România, ca și din întreaga lume.

Privind retrospectiv asupra acestui episod al istoriei mult încercatului nostru popor, găsim în sacerdotul ocrotirii luminii un indicator de drum, o săgeată cu vîrfurile îndreptate spre viitorul destinului său.

C. D.

Influențe elenistice în iudaism

(Urmare din p. 5)

Printre reprezentanții de seamă, pe tîrîmul istoriei, ai epocii elenistice se numără: Iosef ben Matitiahu (Iosephus Flavius), Iason din Girene, Artapanos, Demetrius, care ne-au lăsat prețioase informații privitoare la frămîntul lor veac.

Recerceta filozofiei grecești era una din preocupările constante ale învățaților evrei din acea perioadă. Tanații și amorații, autorii literaturii midrașice și talmudice, fac diferite referiri privitoare la aceasta, cu precădere la sistemul de gîndire platonician.

Contactul cu poezia greacă nu a rămas, de asemenea, fără urmări. Este cunoscut în acest sens figura lui Elișa ben Avnia, „Aher”, dascălul lui rabi Meir, despre care, dintr-o însemnare contemporană lui, aflăm că „versurile eline nu încetau a-i ieși din gură”. Rabi Meir însuși, acceptînd ceea ce e bun în elenism, înlătură zgura. A rămas celebră expresia: „A găsit o rodie; i-a mîncat miezul, iar coaja a aruncat-o”.

Deși acest personaj e destul de controversat din punct de vedere al mozaismului ortodox, totuși, textele talmudice se pun de acord atunci cînd își manifestă înalta apreciere pentru vasterile sale cunoștințe.

Dintre diversele curente filozofice eline, cel epicurean a exercitat o influență mai

puternică asupra savanților evrei. Înru-direa acestei doctrine cu unele din convingerile „Ecleziastului” a generat dezvoltarea unei școli filozofice iudaice, ai cărei discipoli erau numiți „apicoires”, în sens de „sceptici”.

Dincolo de legendara prețuire pe care Alexandru cel Mare a arătat-o marelui preot din Ierusalim, de dovezi de stimă reciprocă, de altfel, de prietenia care a existat — ca linie de conduită politică — între lumea lui Alexandru cel Mare și lumea iudee, cert este că simpatia pe care elenismul și-a manifestat-o față de mozaism apare în numeroase scrieri ale filozofilor greci ai acestei perioade. Mai mult decît atât, unul din aceștia, Heronippos, traducătorul în limba greacă al scrierilor lui Zoroastru, susține că sistemul filozofic al lui Pitagora ar fi fost generat de învățătura mozaică.

Armonia sferelor, teoria numerelor, preferința pentru exprimarea simbolică, adîncirea noțiunii de sublim, încercarea de înțelegere a monoteismului sînt tot atitea trăsături elocvente pentru gradul de penetrare al gîndirii iudaice în sfera culturii grecești, după cum îmbogățirea conceptului de frumos, interesul pentru arta dramatică, pentru știința versificației, dezvoltarea simțului ordinii și al echilibrului reprezintă o sensibilă influență a elenismului asupra modului iudaic de a privi lumea.

Cîntece de Hanuca la hasidimi

În interpretarea hasidimilor, cuvîntul Hanuca se compune din cuvintele — *נח* — s-au odihnit în ziua de 25 (Kislev), în urma războiului pe care l-au dus împotriva seleucizilor.

În timpul sărbătorii de Hanuca este aprinderea luminărilor. Țadikimii făceau, după obiceiul lor, nenumărate pregătiri în vederea acestei ceremonii: îmbrăcau hainele de sărbătoare și trudeau o mulțime de timp pentru pregătirea fițelilor. Ceremonia aprinderii e însoțită de nenumărate cîntece și piutimi (poezii liturgice).

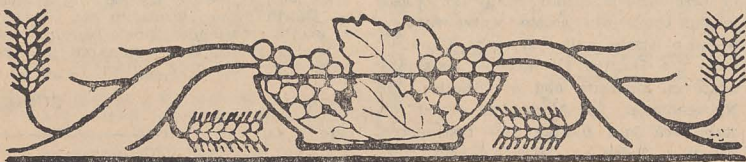
O importanță deosebită se acordă de către hasidimi primei serii de Hanuca și Șabatului ce cade în cele opt zile de Hanuca. La aprinderea primei luminări se adunau la Țadik nenumărați hasidimi, din diferite locuri, veniți să vadă ceremonia, să-și prezinte, cu această ocazie, melodiile special pregătite pentru Hanuca și să învețe melodiile aduse din alte locuri.

Hasidimii nu cîntau „Maot Tur” în versiunea cunoscută la evreii din apusul

Europei, ci compuneau mereu melodii noi, în spiritul melodiilor hasidice. După ce cîntau începeau să danseze. Dansul constituia unul din momentele esențiale în viața religioasă a hasidimilor. Rabi Nahman din Breslav spunea: „De ce dansează hasidimii? Pentru că în timpul dansului omul se ridică de pe pîmînt, de pe cele pămîntești... Unii dintre hasidimi cîntau la vioară sau îi acompaniau pe cei care cîntau din gură.

Cîntecul a avut o bună influență asupra sufletului evreului credincios — precum spune Rabi Abraham, Maghidul din Trisk —, ferindu-l de gînduri rele.

Rabi Abraham era în posesia unui sfesnic de Hanuca din argint, executat de un meșter renumit. Acesta avea forma unei mobile cu trepte de urcat la sfesnicul propriu-zis. Mobila era prevăzută cu un mecanism care după aprinderea luminărilor cînta „Maot-Tur”. Această „Menora” a atras nenumărați hasidimi, în zilele de Hanuca, la curtea rabinului.

Vizita Eminenței Sale dl Șef Rabin și a doamnei dr. Moses Rosen în S.U.A.

OASPEȚI DE HANUCA

Au sosit în țară pentru a însoți pe Eminența Sa în „Hanukiada 5745”: vicepreședintele Parlamentului israelian (Knesset) — Rabinul **Menahem Hacoen**, cu soția, **Alfred Moses** — conducător al „Comitetului Evreilor Americani”, care a îndeplinit funcția de consilier personal al fostului președinte al S.U.A. **Jimmy Carter**, **Iacov Iosipovici Portnoi**, președintele Comunității Evreilor din Rostov (U.R.S.S.), **Frederic Brenner**, din Paris — cunoscut artist-fotograf (care dorește să rețină pe peliculă ștetl-ul moldovenesc, cu întreaga-i poezie tradițională), talentatul regizor de TV din Israel **Andrei Călarășu**, cu soția, **I. Daum** — reprezentând tărâni moșavnicii din Israel.

Hanukiada începe luni 17 decembrie, la Ploiești, și se termină miercuri 26 decembrie, la Brașov. Ea va cuprinde toate comunitățile evreiești din țară și în decursul ei vor avea loc mai multe „**Hanukhat Habait**” de instituții religioase și sociale refăcute și renovate în anul care a trecut.

Sinagoga Mare din Fălticeni, Templul din Focșani, Căminul de bătrâni din Dorohoi, Noul Centru Comunitar din Iași se află între aceste realizări ale anului 5744, realizări ce se datorează grijii și devoțiunii Eminenței Sale și ale colaboratorilor Domniei-sale pentru continua propășire a comunităților noastre.

invitația organizației evreiești „American Joint Distribution Committee”, Eminența Sa dl Șef Rabin și doamna **Moses Rosen** au plecat în Statele Unite ale Americii în ziua de 2 decembrie 1984.

Eminența Sa a participat la lucrările de stabilire a bugetului pentru asistența evreilor din România, bătrâni și bolnavi, care sînt ajutați în cadrul unui program special al Federației Comunității Evreiești din Republica Socialistă România.

„Joint”-ul participă la realizarea acestui program cu subvenții anuale în bani, îmbrăcăminte și alimente necesare.

În cursul lucrărilor a fost elogiată activitatea de asistență desfășurată de Federația noastră, bazată pe criteriul obiectiv și umanitar. Institutțiile de asistență ale Federației Comunităților Evreiești din România, vizitate, de altfel, de conducătorii ai „Joint”-ului, au stîrnit admirația unanimă.

Eminența Sa a avut mai multe confidențe cu conducătorii „Joint”-ului și a obținut înțelegere și deplin succes în reprezentarea nevoilor de asistență pe anul 1985 ale comunităților evreiești din România.

Domnia-sa a luat cuvîntul la dineul festiv dat în saloanele hotelului „Pierre” din New York în cinstea dlui Henry Taub, cu prilejul retragerii Domniei-sale de la președinția „Joint”-ului.

Noul președinte al acestei organizații și doamna **Heinz Epler** au oferit o masă în cinstea Eminenței Sale și a doamnei dr. **Moses Rosen**.

Congresul Mondial Evreiesc a organizat, de asemenea, o recepție în cinstea conducătorului spiritual al iudaismului din

România, la care au luat parte reprezentanți a 30 de organizații evreiești nord-americane. Directorul Congresului, prof. dr. **Israel Singer**, președintele Secției nord-americane, **Frieda Lewis**, și multe alte personalități proeminente ale evreimii americane au omagiat în cuvinte de caldă admirație și recunoștință pe dl Șef Rabin dr. **Moses Rosen**. Vorbitorii au subliniat istorica operă îndeplinită de Domnia-sa și învățămintele ce trebuie trase din succesul unic al acestei opere unice.

dl Șef Rabin a mulțumit vorbitorilor și a făcut o expunere, intitulată „Evreii din România în pragul anului 1985”. Domnia-sa a răspuns apoi la întrebările reprezentanților presei, radiului și televiziunii.

Comitetul pentru Limba Idîș l-a invitat pe dl Șef Rabin, care, în prezența delegaților veniți din toate părțile continentului american, a vorbit despre: „Poporul evreu și limba idîș — același destin, aceeași minune”.

Prof. dr. **Arthur Herzberg**, vicepreședintele Congresului Mondial Evreiesc, a făcut o călduroasă și respectuoasă prezentare a vorbitorului.

Președintele Congresului Mondial Evreiesc, dl **Edgar Bronfman**, a avut o întrevedere prietenească cu dl Șef Rabin, în cadrul unui prînz, la care au luat parte și alți conducători ai acestei organizații.

La invitația Departamentului de Stat, dl Șef Rabin a avut, la Washington, întrevederi cu miniștrii adjuncți **Elliot Abrams** și **Marc Palmer**.

Ambasadorul R. S. România în Statele Unite, dl **Mircea Malița**, a avut o întîlnire cu Eminența Sa, la care au participat conducătorii ai organizațiilor „B'nai

B'rith”, „American Jewish Committee”, „Anti-Defamation League” și ai comunităților evreiești din Washington și New York.

Cu acest prilej, dl ambasador Malița a omagiat personalitatea șefului cultului mozaic din România și contribuția adusă de Domnia-sa, în ultimul sfert de veac, la îmbunătățirea raporturilor româno-americane. Domnia-sa a subliniat valoarea intelectuală, patriotismul, energia creatoare și ideile de înaltă etică ce-l caracterizează pe oaspete.

Eminența Sa a mulțumit călduros și a relevat politica de omenie și înțelepciune pe care guvernul României, președintele Nicolae Ceaușescu personal o practică față de populația evreiască, la fel ca și față de toate celelalte naționalități conlocuitoare.

Adresîndu-se conducătorilor iudaismului american prezenți, Eminența Sa a spus: „Toate realizările noastre, ale comunităților evreiești din România, realizări cu care ne mîndrim și pe care dumneavoastră, conducătorii iudaismului american, le lăudați, toate acestea n-ar fi fost posibile fără sprijinul larg, generos și nobil al președintelui României”.

Au mai luat parte la întîlnire **Elliot Abrams** și **Marc Palmer**, miniștrii adjuncți în Departamentul de Stat al Statelor Unite.

În ziua de 16 decembrie 1984, Eminența Sa și doamna dr. **Moses Rosen** s-au întors în țară.

Atît la plecarea, cit și la sosirea, au venit să-i salute conducătorii ai Federației Comunităților Evreiești și ai Comunității Evreilor din București.

(În continuare din p. 1)

5. Ce este Hanuca? מאי חנוכה

O victorie militară în calendarul iudaic? Iată ceea ce a trezit nedumerirea înțelepților noștri, iată ceea ce l-a făcut să pună un semn de întrebare atunci cînd încep să discute semnificația zilelor de Hanuca (Tractat Șabat 21). Intr-adevăr, alături de zile festive care sînt dedicate mesajelor spirituale, perioadelor muncii agrare sau reculegerii sufletestii, ce atîncă o sărbătoare care aminteste de o bătălie pe cîmpul de luptă? Spiritul evreiesc e doar atît de străin de astfel de evocări, încît tocmai în Șabatul care cade în zilele de Hanuca, în loc de lozinci care să exulte truța învingătorilor, în loc de ode care să preamărească forța biruitoare, în loc de accente de triumf, răsună cuvintele profetului Zeharia...
 חנוכה ולא נכח כי אם ברוח, אשר ה' ציאתו.
 „Nu prin forță, nici prin putere, ci prin spirit, așa grăit-a Dumnezeu oștilor”. Deci, pe drept cuvînt:

„Ce este Hanuca?”
 Iar dacă, totuși, ele s-au orînduit în cadrul sărbătorilor noastre, pentru ce zilele de Hanuca n-au drept simbol o sabie, o armă oarecare, menită să amintească victoria? Ce caută o Menora, un candelabru cu opt brațe, ce rost au luminile acestea pe care le aprindem, an de an, pentru a anunța o biruință a luptătorilor Macabei?

Deci, iar se pune întrebarea:
 „Ce este Hanuca?”
 Dacă înțelegi semnificația sărbătorii, găsești un răspuns la aceste mirări ale învățaților Talמודului.

De obicei, victoriile militare amintesc de meritele unor luptători care au apărut viața, libertatea, independența unui popor împotriva cîmpitorului. Macabei au luptat pentru toate acestea și pentru încă ceva. Ei n-au lăsat să se împlinescă extermarea spirituală. Ei au fost pavăza iudaismului, pe care Antiohus voia să-l nimicescă. Tiranul a avut drept țel „să ne facă să uităm în vătătura”, el a declarat război nu numai trupului, ci și sufletului. Principiile lui dăduse propovăduitoare de idei morale, dăduse tăioare de elan în lupta robilor pentru libertate trebuiau neapărat distruse pentru ca să poată dănuir împărăția aceluia care în nebunia sa se voia stăpînul lumii și pe care, de aceea, propriul său popor, și în loc de „Epifanes”, cel măreț, cum el însuși s-a denumit, l-a botezat „Epimanes”, adică cel turbat.
 Noi nu prăznuim, deci, nici de Hanuca, victoria forței, ci aceea a spiritului. Ne-

dumeririi învățaților unei Tora care este eminamente a păcii i se dă răspunsul că noi nu glorificăm niciodată o victorie militară.

Ca dovadă a acestei consecvențe de atitudine, am orînduit Menora — candelă aducătoare de lumină — drept simbol și datină de Hanuca. Nu armele, ci lumina a învins, chiar și atunci cînd siliți ai fost să minuiți săbii.

6. Lumină în întuneric

אור בחושך

„Doi ani la rînd, în 1956 și în 1957, am avut prilejul să vizitez Nordul îndepărtat, cu mult dincolo de Cercul Polar, în perioada scurtă din iunie denumită „midnight-sun”, „perioada soarelui de

ardea nestingherit, ci tocmai zilele cînd toate uleiurile sfinte nu mai existau, cînd o singură lumină a străpuns întunericul.

7. Eroismul alternativei

גבורת המכבים

Au avut de ales luptătorii Macabei. Au avut alternativa. Puteau să trăiască, să fie bogăți, fericiți de primejdi. Au preferat moartea, chinurile și au refuzat renegarea.

Evreii care au urcat rugurile Inchiziției și nu s-au lepădat de credința și de neamul lor au repetat aceeași atitudine.

Cît de mulți au fost aceia care n-au acceptat rușinea și cît de splendidă e pilda lor de eroism, eroismul alternativei!

Cînd dușmanul îi amenința cu exterminarea și cu robia, ei n-au avut încotro. De îndată însă ce opțiunea păcii a devenit reală, ei au transformat sabia în candelabru.

8. Antiohus stinge. lehuda Hamacabi reaprinde

אנטיוכוס כבה-יהודה המכבי הרליק

Doă gesturi, două țeluri, două lumi. Cînd Antiohus pătrunde în Ierusalim, prima lui grijă este să stingă Menora. Furia sa se abate cu sete împotriva uleiurilor sfinte. Condiția victoriei sale el o știa prea bine — este ca nici o rază de lumină să nu mai dăinuiește acolo, הריה

pe muntele casei celei sfinte. Cînd Iehuda-Macabeul eliberează orașul cel sfînt, nici el nu cunoaște altă grijă mai importantă decît aceea pentru aceleași uleiuri sfinte. El nu-și construiește un arc de triumf, nu se vrea ovăționat ca un mareșal victorios, nu caută pradă de război, n-are veleități de cuceritor. Cît dinții gest ce-l face este exact cel opus celui făcut de Antiohus: Iehuda reaprinde Menora. El știe prea bine că lumina ei, și numai lumina ei, asigură victoria idealurilor pentru care el a luptat.
 Mai tîrziu, în anul 70 al erei moderne, cînd un alt „cuceritor”, Titus, pătrunde în același templu, prima lui grijă este să înfigă sabia în Sefer-Tora, sulul sfînt pe ale cărui foliante erau scrise învățăturile ce-i subminau imperiul (Tractat Șabat 57).

Iohanen Ben Zakai, la rîndul său, are aceeași grijă ca și Titus, însă în sens contrar. Titus, înainte de a distruge, de a ucide, de a pîrjoli, vrea Tora înjunghiată. Iohanen, înainte de a salva viața, de a ușura sclavia, vrea Tora propovăduită, învățată. El cere și obține Iavne și întemeiază școala menită a salva tocmai ceea ce Titus, prin simbolicul său gest, voia să nimicescă: iudaismul.

De atunci, așa s-a întîmplat la fiecă de pogrom. Înainte de a-i ucide pe evrei, huliganii ardeau, scuipau, terfeleau sulul Torei, asupra căreia își revărsau întregul cloceț de minie.

În schimb, oriunde și ori de cîte ori restrîcția era mai adîncă în vreo comunitate evreiască, Simhat-Tora devenea cea mai populară sărbătoare.

Opt luminări de Hanuca

miezul nopții”. Intr-adevăr, soarele apune și răsare atunci la un interval de cîteva minute și lumina sa strălucitoare e permanentă în acest scurt interval al anumanentă în acest scurt interval nordice, lui. Laponii și celelalte popoare nordice, pe drept cuvînt, serbează în aceste zile „sărbătoarea luminii” prin diverse sărbători populare exuberante. Mă întrebam atunci: de ce oare noi, evreii, procedăm exact invers și „sărbătoarea luminii” e situată în calendarul nostru tocmai în perioada solstițiului de iarnă, cînd sînt cele mai scurte zile ale anului, cînd razele mai scurte sînt atît de puține zeze de lumină solară sînt atît de puține zeze de zgîrcite, cînd întunericul stăpînește cea mai mare parte a timpului?

Mi-am răspuns răsfoind istoria Macabeilor și a atîtor dezlănțuriri ale forțelor întunericului împotriva-ne. Mi-am răsîntunericului împotriva-noștri cînd s-pus că n-au greșit înțelepții noștri cînd s-au întregat, în altă ordine de idei, „ce folo-
 שינה כבירה מאי איהני
 sește o față în plină lumină a zilei?” (Tractat Hulin 60). Am supraviețuit mileniilor pentru că tocmai atunci cînd bezna amenința să coboare, tocmai atunci modesta noastră Menora refuza să se lase stingă. De aceea, noi nu sărbătorim perioada de strălucire a candelaburului, cînd

Au spulberat, de mii de ani încoace, una din numeroasele calomnii menite să ne desfigereze portretul moral — aceea a fricii evreului.

Din același aluat s-au plămădit pionierii tuturor popoarelor care și-au vîrsat singele pentru a clădi o lume mai bună. Urmașii Macabeilor n-au pregetat o clipă de a se înrola în această nesfîrșită oaste a luptătorilor, a eroilor alternativei.

Maitiahu și fiii săi au dus o luptă de eliberare, o bătălie de partizani. Condiția sine-qua-non a unei astfel de lupte este să-ți aperi „sărăcia și nevoile și neamul”, precum o spune cu atît de măreț simplitate Mircea cel Bătrîn lui Baiazid.

Adevărată luptă de eliberare nu este aceea în care se ucid copii, oameni nevoințați, ci aceea în care ești nevoit să-ți aperi munca, familia, libertatea și viața. Maitiahu și fiii săi n-au vrut ca ei și neamul lor să fie reduși la sclavie, să fie duși la țîiere ca vitele și de aceea au fost siliți să lupte.

Eroi ai alternativei, ei n-aveau altă posibilitate decît să pună mîna pe arme.

SPRE NOI CULMI DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE

Viața politică a țării cunoaște în această perioadă care a urmat celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român o puternică efervescență.

● La 10 decembrie a.c. a avut loc, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, Plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, care a aprobat, în unanimitate, proiectele Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1985, Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare pe anul 1985, Bugetului de stat pe anul 1985 și Programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea pentru asigurarea bunei aprovizionări a populației cu produse agro-

alimentare și bunuri industriale de consum pe perioada 1 octombrie 1984—30 septembrie 1985.

● La 11 decembrie a.c., sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, s-au desfășurat lucrările Plenarei Consiliului Național al Oamenilor Muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe. Plenara a dezbătut și a adoptat, în unanimitate, documente de însemnătate deosebită privind dezvoltarea economico-socială a țării pe anul 1985 și perfecționarea activității de tipizare și de normare.

● În prezența președintelui Nicolae Ceaușescu, au avut loc, în zilele de 12—13 decembrie, lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale, care a adoptat următoarele documente:

— Legea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1985

— Legea Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare a Republicii Socialiste România pe anul 1985

— Legea Bugetului de stat al Republicii Socialiste România pe anul 1985

— Programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea pentru asigurarea bunei aprovizionări a populației cu produse agroalimentare și bunuri industriale de consum pe perioada I.X.1984—30.IX.1985.

● În zilele de 13—14 decembrie a.c. a fost organizată, din inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu, Consfățirea de lucru pe problemele agriculturii. Cu acest prilej, au fost analizate rezultatele obținute în acest an în agricultură și s-au făcut propuneri pentru îmbunătățirea întregii ei activități.

Indicațiile date de președintele Nicolae Ceaușescu în cuvântările rostite, aplicarea lor, cu fermitate, de către toți oamenii muncii, de întregul popor, constituie o chezie pentru traducerea în viață a istoricelor hotărâri ale Congresului al XIII-lea al partidului, pentru obținerea unor noi și mari succese în toate domeniile de activitate, pentru ridicarea României socialiste pe noi culmi de progres și civilizație.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

COREGRAFICE

Trupa de balet „Kol Demama” („Liniește”), din Israel, alcătuită, în marea majoritate, din dansatori surzi, conduși cu măiestrie de Moshe Efrati, a întreprins, cu mare succes, un turneu în S.U.A. Tehnica folosită de Moshe Efrati alcătuiește subiectul unui film care se adresează specialiștilor în coregrafie.

Baletul Israelului a participat recent la Festivalul internațional de balet, care s-a desfășurat la Reggio Emilia (Italia), unde s-a bucurat de un succes deosebit, fapt amplu comentat de critica de specialitate, care a scris în termeni elogioși despre arta balerinilor și coregrafilor israelieni. Înainte de festival, Baletul Israelului a întreprins un lung turneu prin 43 de orașe din S.U.A. („Canada, unde s-a bucurat, de asemenea, de unanimele aprecieri elogioase ale publicului și ale specialiștilor.

GHIĐ

Centrul pentru informații asupra predării limbilor străine și cercetărilor lingvistice din Anglia, în colaborare cu dr. Risa Domb, de la Universitatea din Cambridge, a scos de sub tipar ghidul „Ebraica modernă”. Ghidul cuprinde informații în legătură cu organizațiile și centrele care oferă cursuri de ebraică, materialele didactice consacrate acestui scop, librăriile specializate, emisiunile radiofonice, bibliotecile dispunând de volume în ebraică, titlurile lucrărilor de referință, instituțiile de interes pentru turiștii israelieni sosiți în Marea Britanie etc.

DECESE

Istoricul, scriitorul, conferențiarul și ferventul activist pe tărîm comunitar Louis Saïpe (Marea Britanie) a încetat din viață, în vîrstă de 87 de ani. Neobosită sa activitate prin care a încercat să aducă la cunoștința publicului larg aspectele esențiale ale iudaismului i-a atras simpatia concetățenilor săi — și nu numai a lor. Timp de mai mulți ani, el a fost secretarul onorific al Consiliului iudeo-creștin din Leeds. În afara funcției de secretar cu probleme organizatorice al Consiliului reprezentativ al evreilor din Leeds, Louis Saïpe a fost și secretarul Comisiei de kașrut din Leeds (deși toată viața a fost vegetarian!), secretar al Tribunalului rabinic (Beth Din) din Leeds și

membru al lui Hevra Kadisha. Membru al lui „Royal British Legion”, Saïpe a început, din 1930, să editeze „Leeds Jewish Record” și a publicat materiale în principalele ziare evreiești și neevreiești din Marea Britanie. Activitatea sa de istoric și scriitor a dublat, în mod fericit, munca pasionată a lui Saïpe, pe tărîm comunitar.

Fradji Uzane, Șef-Rabinul Comunității Evreiești din Tunisia, a încetat din viață. El a servit mulți ani ca Rabin pentru comunitatea evreilor răspîndiți pe întreg teritoriul țării, numărul lor ridicîndu-se la cîteva mii de persoane. Dotat cu un adevărat talent diplomatic, Uzane a fost foarte apreciat de președintele țării, Habib Bourguiba, și de soția lui. La ceremonia funebă au asistat numeroase oficialități, printre care și directorul protocolului, reprezentîndu-l pe președintele republicii.

DEMOGRAFICE

În cursul anului 5744, populația Israelului a crescut cu 2,35%, ajungînd la 4 200 000, dintre care 3 486 000 sînt evrei. Biroul Central de Statistică din Israel, care a făcut cunoscut aceste date, menționează că numărul olimilor din aceeași perioadă a fost de 15 000.

MEDALIE

La Berkeley (California, S.U.A.) a fost bătută o medalie în cinstea aniversării a 80 de ani de la nașterea prozatorului Isaac Bashevis Singer, laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Pe una din fețele medaliei se află efigia scriitorului și semnătura sa, iar pe cealaltă se află inscripția „Liberul arbitru este însăși esența vieții”, imprimată în limbile engleză și idîș.

DISTINCȚIE

Claude Cheysson, la cea dată ministrul de externe al Franței, a înminat dnei Beate Klarsfeld însemnele Ordinului „Legiunea de Onoare”, cu rang de Cavalier. Înaltul demnitar francez a omagiat perseverența cu care sârbătorita acționează în vederea prinderii și traducerii în justiție a criminalilor de război nașiști, relevînd, totodată, rolul pe care ea l-a jucat în depistarea lui Klaus Barbie, criminalul nazist cunoscut sub numele de „Măcelarul din Lyon”.

PREMIU

Poetul Anwar Ben-Shaoul, originar din Bagdad, și scriitorul Masud Hamdan, originar din Usfiya, sînt cîștigătorii ex-aequo ai Premiului pentru literatură arabă al primului-ministru al Israelului. Premiile le-au fost înmîinate laureaților într-un cadru festiv.

Academia internațională Medicină din Florența (Italia) a decernat marelui său premiu „Terpsihora de aur” Jeannettei Ordman, stea a baletului israelian și directoarea artistică a companiei de dans „Bat Dor”, pentru aportul său în coregrafie.

ALEGERE

Arhitectul peisagist Zwi Miller din Haifa a fost ales, pentru a doua oară consecutiv, în funcția de președinte al Federației internaționale a arhitecților peisagiști.

EXPOZIȚII

La Muzeul Israelului a fost deschisă prima expoziție personală Joan Miró, organizată după moartea artistului (1983). Sînt expuse 45 de sculpturi, în majoritate bronzuri, realizate între anii 1949 și 1975, precum și 16 gravuri. Joan Miró s-a născut în 1893, la Barcelona, și este unanim considerat unul dintre artiștii plastici de primă mărime ai mișcării suprarealiste.

O expoziție de artă grafică israeliană a fost deschisă la Chicago, după care a fost prezentată în mai multe orașe americane. Expoziția cuprinde lucrările a 26 de graficieni israelieni contemporani.

FESTIVAL

Pe malul lacului Tiberiada (Israel) a avut loc un reușit festival, care a reunit muzicieni, cîntăreți, dansatori și artiști din Israel și din străinătate. Spectacolele, de cele mai diverse genuri, au fost organizate chiar pe malul lacului, pe scene special construite, ceea ce a conferit un plus de pitoresc manifestărilor. Pe lângă acestea, au mai avut loc și diverse alte manifestări cu caracter distractiv, de la sporturi nautice și concursuri de pescuit pînă la expoziții ad-hoc în aer liber, toate acestea prelungindu-se pînă la ore tîrzii de noapte, une-

ori chiar pînă în zori. Festivalul, chiar de la prima sa ediție, s-a bucurat de un mare succes.

ORĂȘUL VĂZUT DE COPII

La primăria orașului Tel Aviv a fost organizată o expoziție de pictură rezervată copiilor și adolescenților între 6 și 18 ani. Au participat copii din Israel, Canada, S.U.A., Marea Britanie, Franța, Finlanda, Suedia, Austria, Belgia, Portugalia, Uruguay, Venezuela, Mexic, Costa Rica, Senegal și Sri Lanka. Din cele peste 2 000 de lucrări prezentate, au fost selectate 200, toate avînd ca temă „Orașul meu” și înfățișînd cele mai diverse aspecte din orașul natal al micilor artiști. Toți participanții au primit diplome de merit.

CINEMATOGRAFICE

La Muzeul Diasporei, din Tel Aviv, s-a desfășurat săptămîna filmului pe teme iudaice, cu referințe speciale la Holocaust, situația evreilor din Africa de nord și din Etiopia. Au fost prezentate, printre altele, producția canadiană „Steaua norocoasă”, cu Rod Steiger, în regia lui Max Fisher (povestea unui tînr din Amsterdam care, în 1940, reușese să ia ca ostatic un ofițer SS); „Memoriile justiției” (S.U.A., 1976), realizat de Marcel Ophuls (un documentar despre procesul de la Nürnberg, scoțînd în relief responsabilitatea celor care activează în serviciu comandat), precum și producția americană „Cine va trăi și cine va muri?” (1982), cel mai controversat film, în care se susține că evreii americani au făcut prea tîrziu și prea puțin din ceea ce ar fi trebuit să facă pentru a evita Holocaustul. Manifestările s-au încheiat cu un simpozion, care a dus în dezbateri filmul evreiesc ca oglindă a istoriei.

Trei mari stele de cinema, și cu acest calificativ i-am numit pe Lilian Gish, Jeanne Moreau și Warren Beatty, au fost prezente la Ierusalim pentru a participa la Festivalul filmului. În onoarea lor au fost rulate filme avînd ca protagoniști pe cei trei „monștri sacri”.

TEATRALE

Trupa de teatru „Bruria-Esther”, aparținînd Atelierului teatral din Ierusalim, a fost invitată la celebrul festival de teatru de la Edinburg (Anglia), în cadrul căruia a prezentat piesa

„Bruria”. Această piesă — care prezintă viața Bruriei, soția lui Rabi Meir din epoca Misnei — a fost realizată în întregime de femei: scenariu — Alisa Eilon Israeli, regia — Joyce Miller, protagoniste — Gabriella Lev și Ruth Wieder. În Israel această piesă este jucată cu mult succes în ebraică și în engleză, iar după spectacol urmează o dezbateri, la care ia parte și publicul spectator. După cum declară Aviva Wanderer, directoarea administrativă a trupe, piesele jucate sînt inspirate din Biblie, din Talmud și, în general, din istoria multimilenară a poporului evreu. Pentru Festivalul internațional de teatru care se va desfășura în 1985 în Israel, trupa pregătește piesa „Cartea Esterei”.

Regizorul român Dinu Cernescu, de la Teatrul Giulești din București, bine cunoscut și în Israel pentru regia spectacolelor shakespeariane, montate la Teatrul din Beer Sheva — „Regele Lear” — și la Teatrul Național „Habima” — „Hamlet” —, a montat și la acest din urmă teatru „Regele Lear”.

Și anul acesta, ca și în 1983 (cînd a avut loc prima ediție), la Ierusalim s-a desfășurat Festivalul internațional de artă păpușerească. Peste o treime dintre participanți au fost din Anglia, Franța, Italia, Austria, R.F.G., Canada și S.U.A. Au fost prezentate spectacole cu marionete de toate genurile: păpuși tradiționale, obiecte casnice animate, umbre chinezești și actori care mimează mișcările marionetelor. În timpul festivalului, participanții au avut posibilitatea de a lucra în atelierele destinate confecționării marionetelor și de a deprinde arta manipulării lor.

EDITORIALĂ

Editura „Caractères” din Paris a scos de sub tipar antologia de poezie ebraică modernă „Cintecul Israelului” — prima de acest gen —, realizată de Nicole Gdalia. Volumul are 262 de pagini și conține cele mai reprezentative poezii a 48 de poeți din secolul al XX-lea, de la Bialik la Amir Givboia.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

THE VISIT OF HIS EMINENCE THE CHIEF RABBI AND OF MRS. DR. MOSES ROSEN TO THE U.S.A.

the invitation of the "American Distribution Committee" Organization. His Eminence the Chief Rabbi Moses Rosen and his wife left for the United States of America on the 12th of December 1984.

His Eminence took part in the meeting discussing for the assistance budget for the Romanian Jews, who are included within a special programme of the Federation of Jewish Communities of the Socialist Republic of Romania. The "Joint" participates in the accomplishment of this programme with annual contributions of money, medicines, clothes and ritual food.

During the works, the assistance activities of our Federation, based on objective humanitarian criteria was highly appreciated. The assistance institutions created by the Federation of Jewish Communities from Romania were visited by many leaders of the "Joint" and aroused unanimous admiration.

His Eminence had several meetings with the leaders of the "Joint" and obtained full understanding and success in representing the assistance needs for the year 1985 of the Jewish communities from Romania.

His Eminence spoke at the festive dinner party offered in the Hotel "Pierre" in New-York in honour of Mr. Henry Hask, on the occasion of his retirement from the "Joint" presidency.

The new president of this organization Mrs. Heinz Epler offered a dinner in honour of His Eminence and Mrs. Dr. Moses Rosen.

The World Jewish Congress also organized a reception in honour of the spiritual leader of Romanian Judaism, a reception which was attended by representatives of 30 North-American Jewish organizations. The executive director of the Congress, prof. dr. Israel Singer, the president of the North-American Section, Frieda Lewis and many other outstanding personalities of the American Jewry, in warm words of admiration and gratitude, rendered homage to Chief Rabbi dr. Moses Rosen. The speakers emphasized the historic work accomplished by him and the conclusions that must be drawn from the success of this unique work.

The Chief Rabbi thanked the speakers and made a survey on "The Jews from Romania on the brink of the year 1985". His Eminence answered then the questions of the press, radio and television representatives.

The Committee for Yiddish Language invited the Chief Rabbi who, in the presence of the delegates who had come from all over the American continent,

spoke about: "The Jewish People and the Yiddish Language — the Same Destiny, the Same Miracle".

Prof. dr. Arthur Herzberg, vice-president of the World Jewish Congress, warmly and respectfully introduced the speaker.

The President of the World Jewish Congress, Mr. Edgar Bronfman, had a friendly meeting with the Chief Rabbi within a lunch, which was attended also by other leaders of this organization.

At the invitation of the State Department, the Chief Rabbi met and had conferences with the vice-ministers Elliot Abrams and Marc Palmer, in Washington.

The Ambassador of the Socialist Republic of Romania, Mr. Mircea Malita had a meeting with His Eminence, which was attended by leaders of the "B'nai Brith" organization, of the "American Jewish Committee", "Anti-Defamation League" and of the Jewish communities from Washington and New-York.

With this occasion, Ambassador Malita rendered homage to the personality of the chief of the Mosaic cult from Romania and to the contribution he has made, during the last quarter of a century, to the improvement of the Romanian-American relations. The Ambassador stressed the intellectual value, the patriotism, the creative energy and the highly ethical ideas that characterize the guest.

His Eminence warmly thanked and emphasized the humaneness and wisdom policy that is performed by the Romanian government, by president Nicolae Ceausescu personally towards the Jewish population and also towards all the co-inhabiting nationalities.

Addressing the leaders of the American Judaism, His Eminence said:

"All our achievements, the achievements of the Jewish community from Romania that make us so proud and which are praised by you, leaders of the American Judaism, all these would never have been possible without the wise, generous and noble support of the president of Romania".

Their Excellencies Elliot Abrams and Marc Palmer, vice-ministers in the State Department of the United States, took part at the meeting too.

On the 16th of December, His Eminence and Mrs. Dr. Moses Rosen returned to the country.

Both at the departure and at the arrival they were showed off and greeted by leaders of the Federation of Jewish Communities and of the Jewish Community from Bucharest.

FOR HANUKKAK

The following guests arrived to the country in order to accompany His Eminence in the "Hanukkiade" of the year 5745: the vice-president of the Israeli Parliament (Knesset) — Rabbi Menachem Hacohen with his wife, Alfred Moses — leader of the "American Jews Committee" and former personal counsellor of the U.S.A. president Jimmy Carter, Jacob Iosipovici Portnoi — from Soviet Union — president of the Jewish Community of Rostov, Frederic Brenner — from Paris — wellknown photographer who desires to immortalize the Moldavian Shtetl, with its entire traditional poetic atmosphere, the gifted Israeli TV director Andrei Calărașu with his wife, I. Daum, representing the Moshav peasants from Israel.

The Hanukkiade starts on Monday, the 17th of December, in Ploiesti and will be over on Wednesday, the 26th of December, in Brasov. It will comprise all the Jewish communities from the country and in its course, several "Hanukat Habait" will take place, in the religious and social institutions restored during the previous year.

The Great Synagogue from Fălticeni, the Focsani Temple, the Old Aged Home from Dorohoi, the New Community Center from Jassy, these are some of the achievements of the year 5744, achievements due to the great care and devotedness of His Eminence and his col-

laborators, for the continuous development and prosperity of our community.

TIMIȘOARA. During these weeks that preceded the 25th of Kislev, the Talmud Torah teachers spoke to the students about the importance of the Hanukkah festival, about the customs connected to the "miracle of oil remnants". The choir intensively rehearses traditional songs. Among them, the collection of Jewish songs belonging to professor Max Eiskowitz was highly considered — the well-known and cherished "Maoz Tsur" was for the first time issued in Romania within this collection.

C. WEIDMANN

CLUJ-NAPOCA. The Social Assistance department of the Jewish Community of Cluj-Napoca has concluded the action "Hanukkah help", in money (Hanukkah-geld) and ritual food for the old, lone-some and ill parishioners. Apparently, a common action, that has become everyday life. But actually, in its deepest, a link of the range of those that once more illuminate the festival of light in all our communities, along the line of the traditional "Gmilut Hasadim".

In order to help some communities of the neighbourhood the Talmud Torah choir is intensively preparing. Thus, even in the smallest communities, the traditional Hanukkah atmosphere will be assured.

Dr. KERTESZ NICOLAE

Chief Rabbi dr. MOSES ROSEN

HANUKKAH, A CELEBRATION OF SPIRITUAL HEROISM

לֹא בְכֹחַ וְלֹא בְעָזָה יִשְׁעוּ אֱלֹהִים. "Not by might, nor by force — but by my spirit!" Such is their belief, the great guideline of their entire eventful history. They inherited and preserved a fundamental concept — the primacy of the spirit, its superiority over force. They therefore did not want to wage war against anybody. When their ancestor Jacob-Israel saw that his life was threatened by his brother Esau וַיִּירָא, as Rashi explains: "He was afraid that he might be killed and he regretted that he might have to kill." The horror of bloodshed was so strongly cultivated by this people in the course of thousands of years, that there appeared a large humorous literature making fun of the "fear to fight" felt by its children. Indeed, they never believed that war was a solution, or that brute force could vanquish moral power.

Am Hasefer, they were called, the People of the Book, who produced original works wherever they lived. They did not leave vestiges of bassoreliefs to celebrate military victories, and in the lands where they lived archaeologists have not unearthed palaces or treasures containing precious jewels. Those who investigated the life of the Jews on the banks of the Jordan found instead of swords, books, instead of treasure, scrolls, parchments in earthen pots containing a wealth of wisdom. At all times the Jews remained faithful to that weapon of Jacob-Israel, הַקּוֹל וְיִשְׁעוּ "the voice of Jacob." They held discussions, they promoted their ideas by using spiritual means and held fast to their belief that relations between men and between nations have to be ruled by moral law and not "from positions of force."

In one hand they held the Book, and in the other the hoe. They tilled the soil they had inherited from Abraham, Isaac and Jacob. They loved that land, which they identified with their own destiny, and all they wished for was to be allowed to change the desert into a fruitful garden in which each and all could live peacefully אִישׁ תַּחַת נֶפְתּוֹ "each under his vine and his fig tree." However, their country was situated in an area that was the crossroads of the avidity of big emperors.

Hanukkah reminds us of one of those mighty rulers, Antiochus. He was neither the first, nor the last.

Antiochus, his predecessors and his successors, tried to extinguish the light of the altar, to destroy even the last candle, so that darkness could rule undisturbed and lawlessness continue under its reign. In those days, too, light endangered a social system based on man's oppression and exploitation by man. Then, too, the book, the word, was considered an explosive that threatened to destroy a system of injustice and oppression.

Olympus and Sinai, striking symbols of two diametrically opposed concepts which clashed בְּיָמֵינוּ in those days of the 165th year before the common era. Olympus was the world of Antiochus, the mysterious mountain harbouring powerful, crude and pitiless gods consumed by base passions. Wars were waged by them, and not only on earth, between ordinary mortal men, but also up there, between the immortal gods. A single law had to decide everything — the law of the strongest. The others, the weak, had no right to live, and in Sparta the old, the sick and the helpless were thrown into the precipice from Mount Taiget. The jungle on earth and on Olympus had no room for those lacking fangs and claws with which to kill. Nietzsche's "superman," belonging to a "superior" race, was the only one entitled to live even then, at a time when the dogmatist of that evil theory was Antiochus.

A light was burning on Olympus, but it was the exclusive monopoly of the gods. They, the powerful, were entitled to light, to warmth. Down, in the valley, in the world of slaves, darkness had to rule supreme, the darkness of fear, because only terror is capable of bending the back of the slave, of making him obey the imposed order and obliging him to grope in the darkness of ignorance.

Prometheus dared to violate that "constitutional law" of Olympus. He stole a spark and made a gift of it to the poor mortals so that they, too, should have a ray of light and a little warmth; a terrible punishment was meted out to the courageous "lawbreaker" because his deed undermined the very foundations of his world.

Sinai is the antithesis of Olympus. From its heights there descended a ray of light which was to make its way everywhere, even into the most hidden hollows, הִדְהוּ כֶּבֶן עֵינַיִם שְׂמֵחַ תִּצְאָה תוֹרָה (לְדוֹרֵי פֶּן) "Take care of the children of the poor, for it is from among them that wisdom will flourish," exclaimed one of our sages, thus voicing the Jewish principle of education for the poor, for all.

"Culture is likened to light, because it can pass from one mind to another, just as a single candle can light many others without itself losing any of its brilliance." If we were to render this ancient aphorism into the terminology of this century, we might say that Judaism released a chain reaction in the world of the spirit which has provoked innumerable explosions in the sphere of human thinking ever since.

Antiochus, and all the exponents of tyranny, oppression and war, looked towards the candle that burned there, on "the Mountain of the House," הַר הַקֹּדֶשׁ, and its rays roused their hatred. The tyrant therefore gathered his legions without number and his innumerable weapons, and set out to destroy that people.

Those strange peasants, men holding the book in one hand and the hoe in the other, were therefore forced to put aside their peculiarity and to behave like all other peasants. They put aside the book and took up the sword. They knew that the only promise that is kept by people like Antiochus is that of exterminating Jews. Not very long before, their country had been laid waste, the Temple had been burnt down and their entire labour transformed into dust and ashes. The cries of the dying cut down by the swords of the Babylonians and the smell of the burned bodies still hung in the air, and the tears on the faces of the widows and orphans had not yet dried.

With their hearts rent by pain, the old priest Matityahu and his children put aside the book and took up the sword. This time the sword had to defend the light וַיִּצַד. They, too, like their forefather Jacob, were afraid וַיִּצַד. They, too, were full of regret because, even if they were victorious, there would be mourning and suffering for others. After all, then as always, it was not people like Antiochus who fight on the battlefields, but their slaves who are driven into a senseless war in which they have no ideal to fight for.

And then came the miracle לְרַגְלֵי הַיָּדוּעִים "The few vanquished the many," because the few defended their lives and the many did not know what they were fighting for. This time the catastrophe was not repeated. Those who believed in the supremacy of the spirit, in its superiority over force, proved to be right.

It was Yehuda Hamaccabi who led the hosts of those peasants in Jerusalem. No arch of triumph was built to honour the great strategist. No military parade emphasized the great victory. Its memory has not come down to us to the sound of rattling sabres, the miraculous salvation is symbolized not by the victorious weapon, but by the eight-armed lamp, the light-giving Menorah.

Yes, for a brief space of time they were forced to put down the book and take up the sword. Now, that, with the help of God, the tyrant's schemes had been brought to nought, after their lives and homes had been saved, they did not proudly proclaim confidence in the power of their brawn, but once again returned to the essence of their mission. They again took up the book, returned to the House of God and lit there the light Antiochus had tried to extinguish.

Greater than the heroism on the battlefield is heroism in the battle for the advancement of justice, for the enlightenment of hearts and minds, for the victory of the human spirit. This is the meaning of the celebration of Hanukkah.

דער באניי-יום טוב - הנוכה

(סוף פון זייט 44)

דאָס הנוכה-לעסל, די שטארק אנדער אַנטשטענד לוכטלעך וואָס מיר צינדן אָן אין גרויסן קאמף פון אלע פּאַרזעסיעווע כוחות, פארן רובן אונדז שטייט צו זיין דעם ביישפּיל פון די וואָס זיי צוריקגענומען ווילן פּהרה, די וואָס האָבן אַפּע נעהים ווילן גלאַניק לאַמיר זיך צוהערן צו דעם וואָס זיי זאָגן אונדז, לאַמיר פּאַרזע...

תורה געדאנקען פון ליובאוויטשער רביס רייד וועגן הנוכה

שהיה איש תחת נפשו ותאנתו. דאקען נרות הנוכה זענען פארבונדן איינע מיט דער אנדערער. בשעת עס איז נום אין נשמות, ובמילא אויך אין רחניות. דארף מען נישט האבן און מסירות נפש. דאן איז ענגונ אז יעדער טאג זאל זיין די זעלבע צאל מען מוז נישט צוגעבן נאך. אזוי אויך דארף מען נישט לייען קיין השתדלות צו באלייכטן די נאס, די נאס די וועלט - איז נישט פינעמער. די מנורה האט געברענגט און בית המקדש ובמילא איז געווען ליכטיק אויך אין נאס. אבער אין א צייט פון א שווערן מצב ווען מען דארף מסירות נפש, אין אזא שווערן צושטאנד, האט דער אייבערשטער געזען די מצוה פון הנוכה ליכטיק. אין אזא צייט אז ווייניג אז מ'זאל מאכן ליכטיק ביי זיך אין שטוב, ווארום אויפן נאס איז פינעמער און די פינעמערניש פון נאס קען דורך כשפארן אויך אין שטוב, דארף מען לייען השתדלות אויך באלייכטן די נאס, מען צינדט הנוכה ליכט ווען ס'איז פינעמער און לעבן מיר דווקא, בכדי צו באלייכטן די נאס. אויך איז ווייניג די צאל ליכט פון די פריער-דיקע נעכט, ווארום מען קען זיך נישט באנוגען נען מיט דעם וואָס ס'איז נישט געוואָרן נידעריקער און מען שטייט אויפן זעלבן מצב פון נעכט, נאך מען דארף ניו אלץ העכער און העכער. און דורך די נרות הנוכה אזוי ווי פריער גערעדט וועט מען זוכה זיין די נרות פון בית המקדש פארט.

ליכט אין מדבר ענינים, פראץ. מ. דוב פאסטער-נאך, פונעם נבב אוניווערסיטעט, „בן גוריון“. דער ישראליקער וויסנשאפטלער האט דערווייזן אז די גרעסטע טייל פון די מדבר רעגיאנען, באהאלטן אין זיך א גרויסן סכום פון געזאלצן וואסער, וואָס איז זייער נוצלעך די קולטיוואציעס פון ווייץ, קוקורן, בומוואָל, צוקער-ברואקעס און אנדערע געוויקסן. אזוי ארום, זאָמט דער וויסנשאפטלער-קען מען ווילדער באפרוכערן גרויסע זאָנעס פון מדבר רעגיאנען אויף אלע קאָנטינענטן. „לידער - נישט צו פראץ פאסטערנאך - זענען אבער נאך פאראנען ספעציאליסטן וועלכע זאָגן זיך נישט אָפּ פון דער מיינונג אז דאָס געזאלצענע וואסער דארף אומבארדיגט אנטזאלצט ווערן און דער סע ווערט גענוצט אין איריאַציע.“

פאקולטעט

אינעם אוניווערסיטעט בר-אילן, איז נישט לאנג געשאפן געוואָרן א פאקולטעט פון זשורנאליסטיק, דער ערשטער פון דעם מיין אין ישראליק. דער שמועס דויערט צוויי יאָר, און די סטודענטן דארפן האָבן אן אוניווערסיטעט פּרופּאָס, כדי איריינצוקומען אין דער פאקולטעט.

באערונג

דער יידישער ראט פארן קאָמאנוועלט, האט בא-שלאָסן צו באַטרום דעם סער יוהישעט כאַסאָו, דער פרעמיער-מיניסטער פון נידערלאַטראַ, פאר באַזונ-דערע פארדינסטן. ביי דער צערעמאָניע זענען בייגעווען אַנגעזעענע בריטישע און קאָמאָלע פערזענלעכקייטן. אין נידערלאַטראַ לעבן אן ערך 600 יידן, זיי האָבן פיר שילדן, א שולע אין אן אייגענעם קהי-לה צענטער.

דאָס געזאלצענע וואָסער פאסטערנאך באַזונדער זייער א סך סוכטמאָנען נעלעכע פאסטערנאך באַזונדער. דער פאסט איז דעמאָנסטרירט געוואָרן דורך דעם ספעציאַ-

די ליכט וואָס מען צינדט אָן הנוכה, קומט פון די ליכט וואָס מען פלעג צינדן און בית המקדש. אין בית המקדש פלעג מען יעדע נאכט צינדן ליכט, אבער און דער צייט פון נס הנוכה איז נישט געווען קיין ריינע בויםל פון צינדן די ליכט, האָט דער אייבערשטער געזאָגן א נס און מען האָט גע-פונען א סך שמן מהרד חתום בחותמו של כהן גדול - א קריגל ריינע בויםל, פארוויילט מיטן זינגל פון כהן גדול - די בויםל וואָס איין פּך איז געווען גענוג מיט אויף איין מאָג, און געשען א נס און עס האָט געברענגט אכט טעג, און צום אַנדערנן פון דעם נס צינדט מען ליכט אלע אכט טעגס פון הנוכה.

ניט קומנדיק אויף דעם וואָס די ליכט פון הנוכה-כה מומען פון די ליכט פון מקדש, פונדעסטוועגן זענען זיי פונדאנערענטיילט אין עטלעכע זאכן.

(א) אין בית המקדש איז אלע מאל געווען די זעלבע צאל ליכט. דאקען הנוכה נישט מען צו יעדע נאכט נאך א ליכט.

(ב) אין בית המקדש פלעג מען אַנציענדן די ליכט דווקא ביטאָג ווען ס'איז נאך געווען נום ליכטיק, אבער הנוכה - ליכט צינדט מען נאך דעם ווי די נרות פארוינט.

(ג) נרות המקדש זענען אינגעווייניק, און נרות הנוכה איז א מצוה להניח על פתח ביתו מבחוץ - איינדרויסן.

(ד) מצוה נרות המשכן והמקדש איז געווען אין א צייט ווען יידן האָט נישט געפּעלט אין נשמות אזוי ווי אין דעם מדבר וואָס איז געווען פון און באַהר של מרים וכו'.

יידישער וועלט

אָרן פון „הבימה“ אין מאַסקווע. רפאל האט זיך באטייליקט אין די ערשטע פארשטעלונגען פון „הבימה“ אין מאַסקווע און אינטערנאַציאָנאַלער געשטאַלט פון חנן אינעם „ריבוק“. אין ישראליק האָט ער געשפּילט צווישט און „אוהל“ טעאטער, שפע-טער פּאָסט זיך דערווייטעט אויסשלאָנגען-אַר-בעטן און יונגט-טרופעס.

אין אָנרענק

צווישן די אַנגעזעענע פּערזענלעכקייטן פונעם קולטורעלן לעבן אין פראַנקרייך, וואָס זענען גע-שטאַרבן אין פאַרזיין יאָר און וועמענס אַנדערנע איז באַזעט געוואָרן אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אויסשטעלונג פונעם כּוך וואָס איז נישט לאַנג פאַרענקומען אין פראַנקפורט, געפונען זיך דער פּאַליטאַלאַג ראַימאָן אראָן און דער פּאָעט פיעדע עמנואַל, ביידע פון יידישן אָפּשטאַם.

רעצענזיע

פּראָפּ. פּעליקס קארלינגער, פון דעם זאַלצבור-נער אוניווערסיטעט, האָט פאַרעפנטלעכט נישט לאַנג אין אן עסטרייכיש עטנאָגראַפישן-זשור-נאַל, און רעצענזיע איבער דעם כּוך פון מ. נאַסטער, די פּאַלעס-ליטעראַטור ביי די רומענער, וואָס איז ווילדער גערודט געוואָרן אין רומעניע אין 1983, צום 100סטן יאַרטאָג זינט דאָס כּוך איז דערשינען.

באזוך

צווישן די אמעריקאנער מיליטער-לייט וואָס האָבן באַזוכט דאָס, דעם פּאַנער וואָס זיי האָבן בא-פרייט, האָבן זיך געפונען אויך געוועזענע יאַפּאַ-נישע זעלנער וואָס לעבן אין פּ.ש.א. מיט דער געלעגנהייט האָבן זיי ווילדער אַנטדעקט די שוידערלע-כע לייזן פון די יידישע אסירים אין דעם לאַגער. נישט לאַנג האָט די יאַפּאַנעזישע פרעסע גע-שריבן ווען זיי פּעלערניאָוש פון 90 יאַפּאַנע-זישע געוועזענע קאַמבאַטאַנטן אויף דעם פּלאַץ וווּ צוריק מיט 40 יאָר זענען זיי געקומען אַלס באַפרייער. ביים צוריקהער, זענען די געוועזענע קאַמבאַטאַנטן אויפגענומען געוואָרן אין מינ-כען, דורך פאַרשיידע פון כּני ברית, און האָבן זיך באטייליקט אין דער אַזכרה פון די אומגע-קומענע קרבנות דורך די נאַציסן.

באוואסערונג

דאָס געזאלצענע וואָסער פאסטערנאך באַזונדער זייער א סך סוכטמאָנען נעלעכע פאסטערנאך באַזונדער. דער פאסט איז דעמאָנסטרירט געוואָרן דורך דעם ספעציאַ-

יידיעות פון אונזערע קהילות

וועגן הנוכה און איבער די טראדיציעס וואָס זענען פאַרבינדן מיטן „נס פונעם קריגל מיט איל“. דער תלמוד תורה כאָר רעפּעטירט סכּדר טראדיציאָנעלע הנוכה געזאַנגען.

באקוי

די פרויען פון דער הינער יידישער קהילה האָבן געמאַלדן אן אַקציע אויף די פאַרבעסערן די ווא-ליטעט פון די מאָלאָלייטן אינעם הינן כשרן הרעס-טאָראָן. אין די הנוכה טעג וועלן סטרווירט ווערן טראדיציאָנעלע מאַכליס, ספעציפישע דעם יום-טוב.

די באקויער תלמוד תורה מורסאנטן האָבן אויס-געלערנט די תפילות און די געזאַנגען וואָס האָבן א פאַרבינדונג מיט הנוכה.

יידיעות פון דער

די טעאטער-פאַרשטעלונגען, דער גרויסער דער-פאַל, ווערט פאַנעשיפּילעט אין דער הינער יידישער פרעסע.

טורניי

דער סימפּאָנישער אָרקעסטער פון חיפה - וואָס האָט נישט לאַנג געפּיערט 35 יאָר עזויסטעניץ-האַט אָנגעהויבן א טורניי אין קאַרטיק, פראַנק-רייך, שווייץ, צווישן און אנדערע לענדער.

אויסשטעלונג

בילדער פון קינדער אויף דער טעמע „יאנוש קאַרטישאַק אין מינע אויגן“, וואָס איז אַנגעקומען פון וואַרשע, איז אויסגעשטעלט געוואָרן אינעם זאַל אויפן נאַמען פון קאַרטישאַק אין מוזיי פון „לוחמי הניטאות“ אין תל-אביב. צווישן די אויס-געשטעלטע בילדער געפינען זיך צוויי וועלכע האָבן באקומען דעם ערשטן פּריז: דאָס זענען בילדער פון דער 10 יאַריקער עופר דפני פון קרית מוצקין און פון דער 16-יאַריקער וואַלעריאַ גער-שטיין פון מאַסקווע. ווי עס איז איבערגעגעבן געוואָרן זענען צום קאַנטורס וואָס איז פּראָפּאַ-מירט געוואָרן דורכן אינטערנאַציאָנאַלן פאַרבאַנד אויפן נאַמען פון קאַרטישאַק, אַנגעקומען 8000 בילדער און צויענגענומען פון קינדער און יוגנט-לעבע פון נאָר דער וועלט. פון ישראָל, זענען צו דער אויסשטעלונג, נאָך א שטרענגער סעלעקציע, צוגעשיקט געוואָרן 250 בילדער.

רעסאורירונג

די יידישע קהילה אין ווענעציע האָט באַשלאָסן צו רעסאורירן און איבערבויען דעם יידישן קוואַר-טאַל, באַקאַנט ווי דער „געטאָ“, און דער עיקר די פינף שילדן, וואָס זענען דאַרט געבליבן. מיט ארום 500 צוריק האָבן דאָרט געווינט מייזנטער יידן. די קהילה איז דאן געווען איינע פון די רייכסטע אין איראָפּע און האָט געשטמט מיט אירע תלמידי-חכמים, געלערנטע, סוחרים און באַנקירן. היינט וווינען אין ווענעציע 700 יידן. א חוג די דעמאָנט 6 שילדן זענען דאַרט פאַראַן א תלמוד תורה, א קונדער נאָרמאַל, א מויש זקנים און א מווי. די הוצאות פון רעסאורירן דעם געטאָ וועלן מערסטנטייל געדעקט ווערן דורך דער מו-ניציפּיאַליטעט, וואָס זעט אין געטאָ א וויכטיקע טרויסטשאַפּע.

פטירה

אין עלטער פון 85 יאָר איז אין תל-אביב גע-שטאַרבן צבי רפאָל, איינער פון די ערשטע אַקטיו-לשן.

דערפאלג

דער קאָמיטעט פאַר יידיש און יידישער קולטור האָט נישט געקאַנט בעסער אַפּטערקען דעם געבויר-די-טאָג פון דעם אזוי באַליבטן שלום-עליכס, ווי מיטן געבן די געלעבטקייט דעם יידיש-עולם ווי פאַרויז זען די טעאטער פאַרשטעלונג „דאָס דערל היים זיך“ אויסגעפירט דורך די סטאַלאַט-פּולע שווישפּילער פון נאַציאָנאַלן טעאטער אין ישראָל „הבימה“, שמואַל אַדענסקי, שמואַל סע-נאַל און שמואַל עזמון. די ארטיסן, באַקאַנטע אונטערן נאַמען די „דרוי שמואַליס“, האָבן אויף א מיטטערהאַפטן אופן אינטערפּרעטירט די פּער-סאַנאַזשן פון שלום עליכס. דער גרויסער דערפאַל, די רוישיקע אַפּאַרד-מענטן פון איבערפּלאַטן זאַל און רשיי צענטער, האָבן מיט זיך אויסגעדריקט צופרידנקייט און אַנגער-קענונג פאַר זייער קינסטלערישן טאַלאַנט און אויך דערמיט ארויסגעבראַכט די פּאַזיטיווע אייגנשאַפּטען פון דעם העברעישן מלוכה טעאטער אין ישראָל, די „הבימה“, צו שאַפן א רעפּערטואַר אין יידיש-לשן.

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן בוקארעשט

דערשיינט צוויי מאל אין חודש 16.12.1984

דער באזוך פונעם רב הראשי שליט"א און דער רבנות אין די אפראייניקטע שטאטן פון אמעריקע

אויף דער איינצלאדונג פון דער צפון-אמעריקאנער יודישער ארגאניזאציע „דושיאגנט“ דאזשיגנט דוסברוקס פאר-לייטונג פון דער רבנות, ארויסגעפארן דעם 2טן דעצעמבער 1984, אין די אפראייניקטע שטאטן פון אמעריקע.

דער רב הראשי האָט אָנטייל גענומען אין די דעבאטן איבערן בודישעט פון סאציאלער הילף פאר די יידן און רומעניע, פאר די קראנקע און אלטע זעקסן, וועלכע באקומען הילף אין די ראטן פון אספעציעלן געשאפונען דורך דער פּעדעראציע פון די יודישע הקהלות אין רומעניע.

דער „דושיאגנט“ באטייליקט זיך אינעם פאר-ווירקלעכן פון פּראָגראַם מיט יעדלעכע צושטימערן אין געלט, מעדיקאמענטן, מלבושים און כשרע שפייז.

כשרע די דעבאטן, זענען ארויסגעזאָגט געוואָרן לויב-ווערטער פאר דער מעטיקע פון אונדזער פּעדעראציע, וואָס איז באזירט אויף אַביעטיטווע און הומאניטאַרע קריטעריעס. די אנשטאַלטן פאר סאציאלער הילף געשאפונען דורך דער פּעדעראציע, וואָס זענען באזוכט געוואָרן פון אסך מנהיגים פונעם „דושיאגנט“, האָבן ארויסגערופן אן אָנגע-מיניע באוונדערונג.

דער רב הראשי שליט"א האָט זיך צוזאַמענגע-טראָפן מיט די פירער פון „דושיאגנט“ און האָט געפאָרעט הילף געשאפונען און דערפאַר אַהינט צופרידנסטעלן די נויטיקייט פון די יודישע הקהלות אין רומעניע אין יאָר 1985.

ער האָט גענומען דאָס וואָרט אין די סאַלאַנען פונעם האַטעל „פירע“, אויפן באַנקט וואָס איז ארגאניזירט געוואָרן לכבוד דעם „הענרי טאבא, אין צוזאַמענהאַנג מיטן פּאַרעדיקטן זיין מאַדראַט אלס פּרעזידענט פונעם „דושיאגנט“.

דער נייער פּרעזידענט פון דער אָרגאַניזאַציע „ה' היינץ פּעלער און פרוי, האָבן געגעבן אַ באַטייליקט לכבוד דעם רב הראשי און דער רבנות.

דער יודישער וועלט-קאָנגרעס האָט אויך אָנגע-ניזירט אַ קבלת-פנים לכבוד דעם נויטיקן מנהיג פונעם רומענישן יידנטום, ביי וועלכער ס'זע-נען בינגעווען פאַרשטייער 30 צפון-אמעריקאנער יודישע אָרגאַניזאַציעס. דער דירעקטאר פונעם קאָנגרעס פראָג „ד' ישראל זינגער, די פאָרו-צערן פון דער צפון-אמעריקאנער סעציע פרידא קאָאָרדעטע אָנגעווענדע פּענעלעכקייטן פון די יודישע יידנטום, האָבן אין וואַרעטע לויב די נויטיק זייער באוונדערונג פון אונדזער אַנאַקט דער אַמעריקאנער סעציע מיט און אַרשייע באדייטונג פון דער טע-טיקייט פונעם רב הראשי שליט"א.

„כי שרית עם אלהים ואנשים ותובל.“ ד"ר ראָ-זען האָט דער רעדנער אונטערגעשטרעבן - האָט געקעמפערט נישט נאָר מיט מענטשן, נאָר אויך מיט אָפּטעמער - פון רעכטס און פון לינקס - און האָט באוויזן אז ער האָט רעכט געהאַט און נישט זיי. מיר דארפן לערנען פון זיין געזונט ווי אזוי

דער 16טן דעצעמבער 1984, האָבן זיך דער רב הראשי שליט"א און די רבנות צוריקגעקערט אין לאַנד.

ביים פּאַרזיין ווי ביים צוריקגען, זענען דער רב הראשי געקומען באַהיטן פונעם מנהיגים פון דער סע-דעראציע און פון דער בוקארעשער יודישער קה-לה.

געסט אויף חנוכה

פרוי, י. דאָס - דער פאַרשטייער פון די מושבים-פּערדיים פון ישראל.

די חנוכה הויבט אין מאַנטיק דעם 17טן דע-צעמבער אין פלאַיעש, און וועט זיך פאַרענדיקן דעם 26סטן דעצעמבער אין בראַשאָו. אין לווה פון דער „חנוכה“ וועלן פאַרקומען „חנוכה ה' בית“ פון שילן און היליה אַנשטאַלטן אין פאַר-שידענע שטאַטן פונעם לאַנד.

די נויטיק שיל פון פלאַיעשן, דער טעמל פון פאַקשאַן, דאָס בית-אבות פון דאָרהאָר, דער נייער קהילה צענטער פון יאָס, אלע די אָבערשטע אַרבעטן פון דער זאָגן און אַיבערנעמענדיקייט פונעם רב הראשי שליט"א און זייער מיטאַרבייטער, לטובת די הקהלות פונעם גאַנצן לאַנד.

דער באניי-יום טוב - חנוכה

מון הרב הראשי ד"ר דוד משה רון

א פאס ליכט נעמט ארום אונדזער היינט. פון א בא-האַפן ווינקלעך, געבען מיר אַרומשיי אַרום דאָס פאַר-שאַפונג נחמה-לעסען, און זיבן פאס אָס אַ בכבודיק אָרט, אזויסן פּענצער פון אונדזער ווינג. יעדן אויסדערראַכט, אָס סען נאַכאַנאַר גרין טיר אָן אַ ניי ליכט אין דער אַרדאַטער סורה, און זינגען שירים און תהלות ותשבחות צום אונזערשן וואָס האָט געוואָרן מוכה געווען צו פאַר-ווען דעם באַשיידענעם, אָבער וונדערלעכן יום-טוב פון ליכט.

ווען אין יום-טוב ביים אָרעמטאָ? פרעגט זיך מיר אָ ביסער געלעכערט אַ יודיש פאַרליסט און נעגאַט? און דעם געוואָרן געפונען פון די ימים-טובים אָס זענען אָני געשיינט אין דעם לוח פון אַרומה, וואָס אַנשאַט צו דערמאָנט די נחמת אביכר אַנדערע, פּערט זי די פּיל-ציליקע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

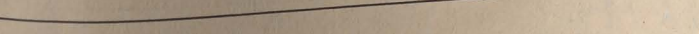
אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

אַנישט עפּיאַנעס אין זענען איינער פון די מיר-גען וועלכע האָבן געוואָלט צו אַזעלכע פּאַסעס אין וועלכע זי האָט געליבן אין אַ ניעול ענדלעך, ווייל וואָס אין פּסח, ווען פּרעהן איז נישט געלויב-גען צו פאַרזינדלעכן זיינע פאַרשלאָסענע פּלענער, צי פּאַרן ווען חזן האָט נישט געקאַנט דורכפירן זיינע רעז-זעציעס כּוננת, און אויפלי-אַנדערע ימים טובים וואָס זענען געלער צו אַזעלכע פּאַ-סעסן?

הנוכה - חג ההתחדשות

לית של אור עומים, מחדש מעונותינו די בכל אתר ואתר. מאחת הוויות אנו מוציאים את המורה המאובקת ואנו מקצינים לה מקום בראש, על ארץ החלון. ערב-ערב אנו מדליקים נר נוסף בשלשלת המבשלים שפונת הקנים שלמורה הקדומה, שיר הלל בוקע מלבנו. לכבוד מי שזכנו לחוג את זה הצנוע והפלאי שבחגים, את "חג האורים"

מאת הרב הראשי ד"ר דוד-משה רוזן

ואילו רבי עקיבא השיב לו: המאכל ילד רעב, כלום יפסיד אביו על המאכלו או, להפך, יתן שכרו? אין העניות עונש מן השמים. אין הוא גזרה שאין להנצל מפניה, אלא ארבה, מחוייבים אנהנו לעזור לעניים, ואת רצון נו של הקב"ה אנו עושים, בעורנו להם.

בעניי אמינוכם וזורנום רובם, סימל יופימר או זואם את הארון המושל בבול. בעיניהם נחשבו העניים עבדים מסכן ומלירה. ואילו לפי השקפת חינו של רבי עקיבא ושל אבותינו, הרי הקב"ה אביהם הרחום והחונן של הבריות כולם, וכל הנברא בצלם, בנו של מלך מלכו המלכים הוא.

נר קדוש היה הולק אוישים מרום כהר הבית. קלנסין של אנויכום וצאו למלחמת תנועה נגדו. הוא היה צרוך שייבבה שם. אורו הצנוע היה גורם לנפשות שתצטאנה, ללכות שיכינו דברים בעולם כיצד מתרחשים, לרוחות שיכניפו כנפיים. כוהני יהודה ונביריה, שצמירונה של מידורה פלאות זו נמסרה בידם, לא זו בלבד שלא הננו בערה, אלא שכרתו ברית עם שונאיהם פחרפיה. בעיניהם היו קלנסין יוון שמירה לחיי המיתרות-ששם, כנגד אלה שרצו להפוך את דברי התורה הקדושה של הצדק ושל הטהרה ויוון בין הבריות הגובעים מכתבי הקודש, מהלכה למעשה שה, וממאו כל השמנים שבחילוף. משרתי הבית, יואון ומנילאום, המירו את אלהי האהבה באליהי הכוח הפיזי, את אידואל הצדק - בענף הזרב של רעבנות החומרות, את מוכה השלום וההרמוניה בין הבריות והעמים - בכמות מלך-המלחמות העקובות מרם, את הפסנות הרחוצות בשמש - בצור המוות שעל פיומו היו מושלכים תוהמום כל שא נולדו סווינים במתלעות ובצפנניים להלחם בזולת.

זואלם שוב התרחש הנם. ממש בשעה שחשבו אנויכום וכת דליה שהנה הצליחו לפרוץ חומות מנרלי -

הנה נשאר, פך אחד של שמן שלא נגעה בה יד האומא, מתחת לעי הפולת עריון הכהן זקן אחד צנוע שזעל לאחד מכן, מחדש, את מדרת המיד נגד השולשים. בעל ה"כתב סופר" ז"ל מדרש את הפסוק בתהלים "שומר כל עצמותיו, אחת מהנה לא נשברה" לאמור: כל אימת שזרוע האויב מיגרה את עצמות הציבור, כל אימת שאש השנאה אכלה את נוף הקהל עד בלתי השאר בו מזום, "אחת מהנה לא נשברה", עריון נשאר תמיד תא אחד קייב, אבר אחד, שצמנו צמחה ההתחדשות, מחמת הקודש המחודשת, עד אובדן כל אותם כוחות שניסו לבלות את תקות בני האדם לחיים טובים יותר.

פך אחד של שמן. נר אחד בלבד. קבוצה קטנה של אנשים ישרים, שבראשה צעד הכהן הישיש מתתיו איש מודיעין, החזירה את עזרת הכהונה ליושנה. מסביב למ שפחת החשמונאים, התרכזו אנשים פשוטים, חמושי לב ונקיי כפיים. סיפת השמן הקדוש, אשר לכאורה היתה צריכה שתספיק לליה אחד בלבד, הנה הפכה אור גדול, להדריך את צעדי החמונים ולתת כוח בהם לנרש את מסמאי הבית, לתנך מחדש, בקדושה ובטהרה, את בית המדרש.

דור הולך ודור בא, וגם החנוכה חוזר ונשנה, לא בקורות דתנו בלבד אלא גם בקורות האנושות כולה. תמיד היתה נחושה מלחמה בין החדש והישן בעולם, בין הרועים לעצור כער החפזות החברה ולרסנה בספסיה הנושנים לבין הכוחות הנדון לים העולים למנר את הוטות העיזל בעולם. פעמים אין מספר היתה צפויה הסכנה האיומה שהנה הקדוש שזולק על ידי נושאי דגל הרעיונות הנעלים, נבדולי ההתקדמות והשלום בעולם, ייכבה על ידו הערצים שונאי האמת והצדק. אך את פעם לא איבדה אמונתם האיתנה של החמונים ב"חנוכה" בתחתי דשות, בנצחון ההדר בנצחונם של הרעיונות המתקדמים. הוק הטבע הנורר שליה על כל מה שאכלנו שן הלקב, החוק המיניק בעצור, רענו, שאין לצנו בעצור, את חיי האנושות בתחודם, הוא הוא החוק היחיד המנהיג את התפתחות האנושות לדור ודור.

מנורת החנוכה, האורות שאנו מדליקים בימי חג ההתחדשות קוראים אלינו איפוא ללכת בעקבותם של כל אותם אנשים שזיהרם, שהחזירו את יפעזם הקדומה ליושנה. נשמע נא אל קריאתם, ונחשל נא את כוחותינו לקרב הנדול שצולם ההתקדמות עומד בו, למען נצחון האור והשלום.

על הנסים ועל הגבורות

מאת ש. ז. שרגאי

ובכן זכינו, ב"ה, והגענו ליום החמישה בחודש השני ה' תש"ח, יום העצמאות של מדינת ישראל. ואלה הנמצאים במדינת ישראל יכלו בפסח השתא להורות ולהלל על שאיננו עוד עבדים ולהתפלל כי לשנה הבאה נהיה בני-חורין בכל ארצא ריש-ראל ובירושלמו הבנויה וישראל כולו יושב על אדמתו.

כנסת ישראל זו הראשונה אחר הקמתה של מדינת ישראל, קבעה את יום ה' באייר, יום העצמאות לנו ולבנינו. וקרה גם בתוך נס, שבתוך כנסת זו, שרובה אינה רואה עצמה בכל ימות השנה רד עם אלהים וקדשיו, נשמעה קריאת-מעמקים לא להפוך את יום העצמאות ליום חולין נרידא, אשר בו יספרו על הגבורות ועל המלחמות, על גי-בורי פלמ"ח ועל לוחמי חו"ש בלבד. הועלתה המשאלה, גם מאלה שאינם רואים עצמם מאמינים להשרות על יום זה מקדושתם של מועדי ישראל מדר-דור, של מועדי ה', להאציל עליו מזו-נועם האלהי שבחני ישראל.

והרי זה ממש נס. גם מן השמים שהיתה בכנסת "אתערותא דלתתא" לשם "אתערותא דלעילא". אתערותא זו, בכוחה להפוך את יום-העצמאות ל"היום עשה ה'", שיהיה יום של מיפנה בתולדות ישראל, להשיב את לבותינו לאבינו שבשמים, ולא בלבד את עצמנו למולדתנו. ניתנת האפשרות שזוכה שיום זה, ייהפך באמת יום, אתחלתא דנאו-ה' שממנו פינה וממנו יתד לקראת הגאולה היש-לימה.

ואין הדבר תלוי אלא בגדולי התורה ובחכמי ישראל שבמדינת-ישראל בזמן הזה. בידם נתון עתה הדבר להעלות על נס את הנסים והנפלאות שבגבורות ובמלחמות, צבא ההגנה לישראל לשי-חרוד המולדת. הם אשר צריכים לכתוב את איגרת המגילה הזאת, שיקריאו אותה בציבור, בקדושה ובטהרה בכל בית ישראל, בישראל ובתפוצות, לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינותיה ולשם קיום מצוות קריאת מגילת השיחורור תש"ח, ובה יסופר באזנינו ולבנינו אחרינו על הנסים ועל הפרוק, על הגבורות ועל המלחמות על הנפלאות ועל הת-שועות ועל הנחמות שעשה לנו השם בזמן הזה, בימי מלחמת ההגנה והשיחורור של צבא ההגנה לישראל.

יתאספו חכמי התורה ויקבעו את יום עצמאות מערב עד ערב להיות עושים אותו בקדושה (כסות נקיה), בהדלקת נרות, כסעודת מצווה, בקריאת פרשה מתאימה שבתורה, לעשותו יום-טוב בהלל ובהודאה, בו יספרו בכל שנה ובכל דור ודור, משפחה ומשפחה על "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו".

אם גדולי התורה וחכמיה לא ישמעו לקול האות הזה, שיצא מכנסת אליהם, להפוך את יום העצמאות ל"זה היום", הרי כאילו הם מסתלקים מלהעיד שהיו נסים ונפלאות בזמן זה, מלחמת השיחורור של צבא ההגנה לישראל; בו על נסים ונפלאות יש להורות, להלל ולשבח.

אם גדולי התורה וחכמיה לא יפרסמו את הנסים ואת הנפלאות, שליוו את המלחמות ואת הגבורות - והם אינם יכולים לעשות זאת, אלא אם יאצילו על יום העצמאות מקדושתו של ישראל, מהליכותיו בהגיו ובמעדיו, - אם לא יעשו זאת, הם הם שיג-רמו לרוקן את היום הנדול והנשגב הזה מקדושתו; הם הם שישאו באחריות אם יום זה ייהפך יום הג-בורה והמלחמה בלבד, יום גנוסיה במצעדים תור-פים במחולות, בתחרויות, במי-ההגנה, לפלמ"ח או לחי"ש, לאצ"ל יתכרר בלבבו ויכריז במצעדיו וחבריו, הם-הם, בכוחם ובעוצ-החייל הזה. ותוצאות אווירה זו ידוי" מי ישרון. הנסיון מתקופת-עלמינו מבישר טובות. אולם הפעם ה- גדולי התורה.

ובנינו אחרינו, מה יאמרו הם? מה יחשבו הם על "מדברנא דאומתא" באלה הימים אם יאחרו את "עת רצון" של פתיחת שערי שמים ולא יצ-ליחו להפוך את הימים הנדולים האלה אשר אנו חיים בהם, ימות המשיח, לימים טהורים וקדושים, על ידם נתקרב לגאולה השלימה.

על גדולי התורה שבמינו לבחור: אם ייאמר בישראל כי שר הבטחון וצבא ההגנה לישראל, הם בלבד, בכוחם ועוצם ידם, גירשו את האויב מחלק של אדמת ישראל, הקימו לנו את מדינת ישראל ופתחו את שעריה בפני בני ישראל, או שעל כל שפתיים יישאו את דבר ה' ביד הנביא ירמיהו: "לכן הנה ימים באים, נאום ה', ולי יאמרו עוד חיי ה' אשר העלה את בני-ישראל מארץ מצרים - כי אם חיי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות, אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם." בידו גדולי התורה שבמינו מסור הדבר אם הם ושלום ייאמר: מאת שר הבטחון וצבא ההגנה לי-ש-ראל היתה זאת, או שייאמר לדור-דורים: "מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו. זה היום עשה ה', נגילה ונשמחה בו". יהי רצון!

גבורות ישראל מלוות תמיד נוסים. מלחמות ישראל מלוות תמיד נפלאות. על כן ייאמר בישראל: "ה' איש מלחמה", "ה' גבור מלחמה". אולם מט-בעה של הגבורה והמלחמה להשיב את הנסים ואת הנפלאות שבהן. כי זוהי דרכו של אדם קרוב אצל עצמו לומר: "כוח ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה" ולהסירה דעתו כי "ימין ה' עושה חיל". לפיכך התקינו חז"ל לספר על הנסים ועל הג-פלאות שאירעו בימי הגבורות והמלחמות. כדי שלא לשכוח ולא להשכית. ציוו עלינו להזכיר את הגי-סים ואת הנפלאות באותם הימים שמזכרים בהם את הגבורות ואת המלחמות. ובגבורות ובנפלאות שבארץ-ישראל, קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה, ובנסים שבהוץ-לארץ הסתפקו, לקיים עליהם: - לעשות אותם ימי משתה ושמחה" בלבד, "משלוח מנות איש לרעהו", קריאת המגילה, אמירת "ועל הנסים ועל הגבורות" בנשימה אחת, בהודאה. ומכיוון שלנסים שבהוץ-לארץ סכנת השכחה צפויה ביותר, אף מסכת "מגילה" קבעו להם.

אילמלא קבעו חז"ל את הימים הטובים האלה של הגבורות והמלחמות, בהלל ובהודאה, ולא היו שמים עליהם את החותם של הנסים והתשועות, היה קורה אחד משניים: או שהימים האלה היו נשכחים לגמרי או שהיה נשאר מהם זכרון הנכ-רות והמלחמות בלבד והיינו נוהגים גם כן כמו עמי הנכר, להקים אנדרטות ופסלים לגבורי המלחמה, במקום להורות ולהלל ולשבח למי שעשה לנו את כל הנסים האלה: ימים טובים אלה שאנו מזכירים בהלל ובהודאה, היו נהפכים, או, לימי היפולא וחיננא כמו ימי אריהם. ההוללים והחוג-נים היו נהפכים לגבורים-גויים, החיים על הרבם. תקנות ומנהגים אלה של חז"ל, שהיו מכוונים לפירסומא ניסא, אף על פי שלא היו כתובים מפורש בתורה, יסודתם בהררי קודש. בחנים ובמועדים שנקבעו בתורת משה מפי ה' בסניו ואשר אף הם מכוונים כולם להזכיר לנו את הקשר כל ינתק שבין "יצאת מצרים" לבין "אנכי ה' אלהיך": "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ו"אם אנכי היסוד למתן-תורה, הרי יציאת מצרים" היסוד לקבלת-התורה. זולת חנים ומועדים אלה, כתכנם האלהי ובצורתם הישראלית, היו נשארים לנו מן הימים ההם חנים-גויים, חגי הגבורה והמלחמה, מועדי הלוזום והגבור, ימי השיחורור והמהפכה. ומי יודע אם לעת הזאת היה לנו עוד זכר משהו מאותם הימים. הם, מועדי ישראל, עמדו לנו לזכור כי "ה' גבור מלחמה", שהוציאנו ממצרים מבית עבדים והוא שהביא אותנו אל הארץ אשר הבטיח לאבו-תינו ולוזה את גבורינו במלחמת לא מלכים ונתן לנו את התורה; זאת התורה אשר שם משה לבני ישראל, להיות להם לאורה החיים כבואם להיות חיי ממלכה, חיי חירות ועצמאות. והוא, כביכול, גלה יחד אתנו ועם התורה לכל מקום שגלו ישראל והוא שעשה לנו את הנסים גם באלה הימים, בזמן הזה, כשמחזור שכינתו לציון.

אילמלא החנים והמועדים שמזכירים לנו את "אנכי ה' אלהיך" בנשימה אחת עם יציאת מצרים; אילמלא ההלל והודאה שמספרים לנו על הנסים ועל הנפלאות תוך כדי סיפור על הגבורות ועל המ-לחמות, היו אבותינו משגמים לנו, ואנו היינו מג-הילים לבנינו, על מהפכות והתקוממות, על גי-בורי-מחותרת ועל לוחמי השיחורור בלבד, שהם-הם שעמדו לנו בכל הדורות ובכל הזמנים להשתחרר להיגאל. ולהם, לגבורים-לוחמים-מהפכנים אלה, עלי-נו להורות ולהלל ולשבח על שהסירו מאתנו את כבלי השיעבוד והעבדות, ומי יודע אם לא היינו יוצרים לנו, אן, אליהו-אדם וגבורי-כוח, להשתחוות למעשי-ידינו. וממילא היה הכל נשכח מן הלב ולא היה כבד זכר לא לגבורות ולמלחמות שבימים ההם ולא ניסים ולנפלאות שבימים ההם ובזמן הזה. ומעשי אבות סימן לבנים.

שנת חמשת אלפים תש"ח ליצירה ושנת תש"ט היו שנות גבורות ומלחמות, נסים ונפלאות שקרו לנו בזמן הזה, ימים של תשועות. ימים גדולים, שכל מי שעין רואה לו היה יכול לראות יד ה' שהי-תה עלינו לטובה וכל און היתה יכולה לשמוע את פעמי המשיח.

חלק גדול מארצנו שוחרר מעול זרים, העם היו-שב בציון הסיר מעליו שיעבוד מלכות או שיעבוד מלכויות. אף השבים אליה, מכל הארצות, אשר הדחתים שם" ראו ורואים את ישועת ה' כהרה עין. "ימות המשיח" ממש. ככל ימי ההיאבקות עם שלטון הרשע של הממ-שלה המאנדטורית ואחר-כך במשך זמן המלחמה עם השבעה עממיו, ראינו כולנו, עין בעין, כי לא הסיר ה' את חסדו מאתנו ומצבא ההגנה לישראל אשר הלך מחיל אל חיל. הרגשנו כי כמו שיר ה' היתה עלינו לטובה להצליח את מעשינו כך היתה ידו החזקה עליהם, על אויבינו, לרעה, להמם ולא-בדם, וחיל ורעדה אחזתם לעוזב שטחים גדולים מארצנו, לברוח על נפשם ואפילו את רכושם לא לקחו עמם. ואף הניבורים והלוחמים, אלה שעמדו בחזית ואלה שניצחו על המערכה, הודו, כי אין שום הסבר בדרך הטבע למפלתם של שונאי-ישראל ולנצחונ-ותיהם של ישראל, מלבד "נשק סודי" אחד שרא-שי-תיבותיו הם "נ"ם".

